

Slovanská
knihovna.

Славянская
Библиотека.

SLOVANSKA
KNJIŽNICA.

Urejuje in izdaja

Andr. Gabršček.

STARA
ROMANKA

Poljski spisala

E. ORZESZKOVA;

preložil

Vekoslav Benkovič.

Tiska in zalaga „Goriška tiskarna“ A. Gabršček
v Gorici, Gosposka ulica števil 9

MEMORANDUM
FOR THE RECORD

MEMORANDUM

MEMORANDUM

MEMORANDUM

MEMORANDUM

MEMORANDUM

MEMORANDUM

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.

Snopič 6. V Gorici, 16. decembra 1893. Cena 12 kr.

STARA
ROMANKA.

—
26
—

Poljski spisala

E. ORZESZKOVA;

preložil

VEKOSLAV BENKOVIČ.

Tiska in zalaga „Goriška tiskarna“ A. Gabršček v Gorici,
Gospodarska ulica števil. 9.

M 2 030002195

D 2 58016000

I.

Glej, tudi ta žena je imela nekdanj nad svojo glavo modrino pomladi in v srcu solnce sreče! Tudi taki neznatni in sivi kmečki ljudje imajo torej svoje spomine, o katerih z veseljem, glasnim smehom govoré toliko časa, dokler jim v očeh ne za-
trepeče solza. Prosim! Kdo bi si mislil, da je tudi ta Romanka svoje dni živela srečno in veselo življenje, kateremu ni nedostajalo niti trohice poezije. Ona in poezija! Kakó čudno je to združenje dveh raznih sestavin, pri katerih treba oko oborožiti z drobnogledom, da jih človek opazi v retorti življenja!

Poznala sem jo že nekaj let ter vedno pridno, dá, zvedavo opazovala vso njeno vnanjost, kadar mi je pripovedovala o minolosti svoji; sosebnost pa me je zanimala igra gub na njenem obrazu. Dasi je že nekaj let bivala v mestu, vendar si nikdar ni omislila popolnoma mestnih oblek. Znala si je poiskati v mestnih prodajalnicah tista groba in trpežna

spodnja krila, katera iz volne in konopnine razno pobarvane tkó na statvah vaške žene, in katera v mestnem jeziku zovejo „samodelna“. V samodelni spodnjici z modrimi in rdečimi črtami, v grobi, težki obutali na velikih nogah, v suknji nekako po mestno prikrojeni, in v perkalasti, pisani ruti, po kmečko takó zavezani na glavi, da je delala čepico, iz katere sta spredaj gledala dva prama sivkastih las, stala je pred menoj polna besed in smeha, in srečna, da jej je dovoljeno govoriti, pripovedovati... Mogoče, da svoje dni ni bila napačna; a sedaj je bila koža njenega obraza rjava, čelo ozko in z gubastimi ter razoranimi lici in velimi usti spominjala je na zmečkan list starega, ormenelega papirja. Mali, privihani nos je dajal obrazu izraz nekake glupe veselosti, in sive, male oči, lesketajoče se izpod gostih, kvišku rastočih obrvij, bile so jako žive. Njene roke so pričale o življenju, potekajoče v težkem in neprestanem delu. Ako si jih gledal od daleč, zdelo se ti je, da so bile pokrite z rokavicami tiste orehove barve, katero zovemo „Bismarkovo barvo“. Bile so nenavadno velike, z gibčnimi prsti, vedno omadeževane s črnimi in rdečimi opeklinami, ki so pričale o pogosti dotiki z ognjem in penjenico. Imejoč te roke na prsih prekrizane in namižikujoč s sivimi očmi pripovedovala je:

„Večkrat se je dogodilo, gospá, da ga je nadzornik po zimi poslal po seno. Upregel je torej v sani par konj, privezal k ojesu zvonec ter zaklical

meni: „Evica, pojdi, a hitro! Pojdeva skupaj!“ Nadzornik je vpil nad njim iz veže: „Roman, čemu pa ti bo zvonec?“ — „Da naju v lesu ne napadejo volkovi“ — odgovarjal je. A jaz sem vedela, da ne zaradi volkov, marveč zató, ker sem se jaz strašno rada vozila s poštnim zvoncem. Drugemu bi bržkone niti ne dovolili, ženo vzeti s sabo, a ž njim je bilo to drugače. Takega postiljona ni bilo na nobeni postaji noter do Vilna. Dajali so mu vedno najlepšo četvorico konj. Kadar je prišel gubernator ali kak velik general, vozil ga ni nihče drugi nego Roman. Kadar je kakov gospod potoval tam skozi, prosil je vselej nadzornika: „samo Romana mi dajte sabo“. Bil je to, dobra gospá, človek visok kot hrast, črnih las, kot bi mu jih bil kdo s smolo počrnil, in v rokah takó močan, da je groza. Pil pa ni! Žganje je pokusil jedva o veliki noči, ali pa je časih popil čašo piva; a nikdo ga nikoli ni videl pijanega kot druge. Konje je imel rad kot svoje otroke; po cele ure je snažil živino, ali pa jo krmil in napajal, in ko že ni imel ničesar opraviti pri njej, ustopil se je k pregraji, gladil jim grive in govoril ž njimi kot z ljudmi. . . . Časih je tudi mene poklical od dela. „Evica! pojdi vendar sém!“ Kaj čem? Pustila sem kuho, ali pa skočila od škafa ter stopila v hlev. On me je prijel za roko ter me vlekel k pregraji. „Le poglej“, dejal mi je, „kake modre oči ima ta živalca!“ In konj ga je gledal kot človek in glavo mu položil na ramo kot

pes. „Prinesi mu košček kruha“, rekel mi je. — Šla sem v kočó ter prinesla kruha. Kaj čem? Ko je imel te živali vendar takó rad! Stala sva v pregraji, on na jedni, jaz na drugi strani konja. „Daj mu sama kruha“, vzpodbujal me je. Imeli smo v hlevu mačka, velikega, sivega, ki je vselej, kadar je videl v kaki roki kruh, splezal po lestvi, sédel na konjski žleb in mijavkal, gledaje v oči. „Daj tudi mačku košček“, rekel je Roman. Jaz pa sem dajala košček kruha sedaj konju sedaj mačku in smejala se kot nora. A Roman se ni smejal, samo mene je pogledal, potem pa zopet živali in tako je bil srečen, da so se mu kar oči svetile. Drugi postiljoni so se potikali po dvorišču, pili v krčmi ali pa se mudili pri ženah v svojih kočah. On pa bi bil najrajši vedno mene imel kraj sebe in se zabaval s svojimi konji. Sila je imel rad te živali...”

Mogoče da je imel tudi njo zelo rad, in ona je to dobro vedela, a govoriti o tem ni hotela, ali pa ni mogla. Prej ko ne ni mogla; prenehala je za trenutje, na ozkem čelu so se jej ganile gube kot valovi in žolta očesna veja je parkrat pomežikala.

„Kakó pa je bilo takrat, ko sta šla skupaj na sanéh po seno?“

Po teh besedah se je vzdramila, mokre oči so se jej zalesketale in pričela se je znova smejati.

„Lepo je bilo takrat, zlata gospá — ha ha ha! Upregel je par konj, nakrmljenih, tolstih in

svetečih se kot steklo, privezal zvonec k ojesu ter zaklical: „Evica! pojdi sém, a hitro!“ Jaz sem bila takoj pripravljena. Dela sem ruto na glavo, zletela pred kočo ter še zaklicala stari Kački, naj pazi na otroka ter poskrbi za kuho“.

„Kaj pa je bila ta Kačka?“

„Udova kovačeva, zlata gospá, stara žena in sila revna. . . Ko jej je bil mož umrl, bivala je pri omoženi hčeri, ko pa jo je zet pregnal iz kočé, šla je k sinu kovaču. A sin se je udal pijači, šel po svetu ter se izgubil brez sledi, ostavivši staro mater. . . Sam Bog vé, kaj se je zgodilo ž njim. Mogoče, da je umrl kje za plotom kot navadno pijanci, ali pa je koga okradel in so ga zaprli in daleč odvedli. . . Ta Kačka, ne vedoč, kam bi se dejala, živela je na najini postaji. Stregla je nadzorniku in ženam postiljonov ter po leti pasla krave. Oh, gospá, revna je bila ta Kačka na svoja stara leta, revna!“

Po teh besedah je dvignila roko ter podprla svoje lice z dlanmi in na njenem obrazu se je pokazal tak utis, da so bile gube na njem kot okamenele. Uzrok tega utisa, ki jo je prevzel, bil mi je dobro znan.

„Gotovo ste se spomnila svojega Mihalka?“

Prikimala je.

„Draga moja gospá, predraga moja gospa, kaj bo ž njim? Kaj postane iz njega? Ko bi se prav tako izpridil, kot ta Kačkin sin?“

Govoreč te besede, gledala mi je v oči in njen nepremični pogled v negibljivih obrazovih jarkih bil je tako prodirajoč, kot bi hotela videti v notranjost moje duše ter se uvériti, kaj jaz mislim o tem. Ali se njen sin tako izpridi kot sin Kačkin? Hotela sem odgovoriti zanikalno, a nisem mogla. Poskusila sem zopet napeljati jo na njeno preteklost.

„Poklicala si torej staro Kačko, da bi pazila na dete in na kuho?“ . . .

Kot v vseh originalnih značajih, vrstili so se v njej utisi in misli s hitrostjo, katera je omikanim ljudem neumljiva. Jasen spomin je na njenem obličju zopet vzbudil živo igro črt in gub. Zopet je smehljaje se pričela pripovedovati:

„Prosim, zlata gospá, ta Roman, to vam je bil takov nepridiprav in šaljivec, da bi se bil človek le njemu smejal ter ga opominjal. Ko sem z robcem na glavi skočila čez prag, ter poklicala Kačko, priskočil je on, prijel me čez pas ter me kot majhnega otroka posadil na sani. Robec mi je ušel z glave in smejala sem se tako, da mi je sape zmanjkovalo, ter niti videla nisem, kakó je on sédel na sani ter zavpil nad konji, in hrr! leteli smo. Jaz sem sedela, on pa stal držeč v jedni roki vajete, v drugi bič. A biča ni potreboval za konje, le opiral se je nanj, da je trdneje stal, kajti grozno rad je vozil stojé, držeč se kot mlad hrast, ki se niti ne gane pred nasprotnim vetrom; dirjal je, ne

da bi se ganil. . . Le časih je pogledal ná-me ter rekel: „Evica, ali ti je mraz?“ in zopet se je pogovarjal s konji: „hej, hej, otroci — hej, hej!“ da se je vse razlegalo po cesti in po polju. Najprej, zlata gospá, sva predirjala poštno cesto, kake tri vrste; zvonček zvonkljá, konjska kopita ploskajo po snegu: čah — čah, čah — čah! Solnce sveti zimi na kljubo; nebo na okrog kot lazur, na desni in na levi polje, takó belo, dokler le oko nese, drevje ob cesti šviga mimo in vrabci kričeč vzletavajo nad konji“.

Oči so se jej zaiskrile in lica zagorela. Z veselo živahnostjo se je pričela gibati, kažoč z rokama polje, drevje in vrabce, o katerih je pripovedovala, in s svojim telesom oponašajoč sedaj vzravnano osebo Romanovo, sedaj vzpenjanje konj, sedaj zopet svoje takratno veselje in smeh.

„Potem, zlata gospá, smo krenili na desno, kot da je danes, spominjam se, da na desno, in zapeljali smo v les, kjer je bila senena parma*). Tu že ni bilo več mogoče tako dirjati, ker je bila cesta ozka in se je vila med drevjem. Roman je ogovoril konje: „Počasi, deca, počasi!“ in če prav za vajete niti potegnil ni, jeli so konji stopati počasneje. Živali so razumele njegove besede. Na to je sédel poleg mene, iztegnil noge, položil bič kraj sebe ter gledal po gozdu. Gozd je neizrekljivo ljubil, ker je bil sin gozdarjev in v pustinji vzgojen. Ko je bil osemnajst let star, izgubil je očeta ter postal po-

*) kopa.

stiljon. Sédel je torej ter gledal okrog. „Poglej, Evica, kako visoka so ta drevesa, gori do neba segajo!“ „Glej, pa res!“ odgovorim jaz. In zopet on: „Poglej, Evica, koliko je snega po vejah; poglej, človek bi mislil, da se morajo polomiti“. Jaz pa gledam, draga gospá, in čudim se, da so drevesa tako visoka in polna snega. . . In on zopet: „Poglej, Evica, kakó tam-le solnce skače po hosti in kakó se sneg leskeče“. In res se je lesketal, da je kar oči jemalo. In tiho je bilo na okrog gospá, kot v cerkvi. Od nikoder ni bilo slišati ni najmanjšega vetriča, ni človeškega glasu. Le časih je kje zaprasketala suha veja ter se zlomila, ali pa je vrana priletela na drevo ter zakvakala. Niti konjskit kopit ni bilo slišati, tako tiho so stopali, niti sanij, ki so polzele po snegu kot po perju. Kar mi pravi Roman: „Zapojva!“ Znal je mnogo lepih pesmij, ktere se je naučil od svojega očeta, ki je bil v vojski, in od svoje matere, ki je služila po dvoréh; tudi mene jih je naučil. Ko sva torej udarila na jeden glas: „O j, p o č a k a j d u š a m o j a . . .“ ali pa: „D r a g a, b o d i z d r a v a“ razlegal se je najin spev po lesu in zdelo se je, kot bi se dvigal k nebu in kot bi ga poslušala ta visoka, tenka in s snegom pokrita drevesa. Romanu so viseli vajeti tako rahlo, da so se skoro vlekli po tleh. Konji so stopali tako rahlo in naravnost, in midva sva se objela okrog pasa ter se ozirala po gozdu, prepavajoč — oprostite — kot dva ptiča. . . . V tem

se je z veje utrgal kos snega, padel njemu na glavo in meni na nos ter se nama kot toča razsul po prsih in kolenih. Jaz sem zakričala, on se je smejal in najine pesni je bilo konec. Roman je prijel za vajete, stopil po koncu na saneh ter zaklical nad konji: „hej, hej!“ A pripeljali smo se že na jaso, kjer je stala senéna parma. Poskakala sva s sani in hajd na delo. Bila sem močna, gospá, kot hlapec. . . kadar je mož skladal seno, bila sem mu dobra pomoč. On je nosil in jaz sem nosila, on je nakladal in jaz sem nakladala in vedno sva skupaj begala sedaj od sanij k parmi, sedaj od parme k saném, dokler nisva naložila voza, da je bil visok kot gora. Kar se Roman obrne k meni: „No, Evica, kaj pa bo sedaj s tabo?“ pravi. Hotel me je prestrašiti, češ, da ni mesta zame. „Peš boš morala domov“, pristavi. „Če že mora biti“, odvrnem jaz, „pa pojdem, a počasi“. On pa me je prijel čez pas ter me posadil na seno, da sem se kar pogreznila vanje, le glava je gledala ven. „Drži se, ženka, da ne padeš s te visočine!“ pravi on, sedè poleg mene in tako sva se počasi vračala domov“.

„A sile vama ni bilo v koči?“

„Ej ne, zlata gospá; bogastva ni bilo, sile pa tudi ne. Pridna sva bila in delala oba, in tako nisva poznala gladú. Za obed sva imela zelje in grah, ali pa sem skuhalá baršč*) in krompir, za večerjo zopet krompir ali pa bob, kateri sem časih

*) baršč - poljska juha iz rdeče pese.

zabelila s slanino. Krmila sem vsako leto prešička in o Božiču nama je dal jeternih in krvavih klobas, za Veliko noč pa je Roman od gospodarja ali od kaklega seljaka kupil odojca*), katerega je za noge prinesel v kočo. To je vse, in kaj naj bi si bila še želela?*

Zares, grah in zelje, baršč in kaša, bob in krompir, jedenkrat na leto pečen odojec — česa bi si človek še več želel? Romanka je trdila z najtrdnjšim prepričanjem, da si človek več ne more želeti. Pamet jej je dejala, da je bila, na ta način uživajoč, tisti čas popolnoma srečna. In Roman je bil tudi srečen; a ne popolnoma. Stokrat je izrekel željo, da bi rad imel kos polja.

„Glejte, takó zeló si je želel koščka zemlje, da mu to po dnevi in po noči ni šlo iz glave. Nekoč se je vrnil od nekod in jedva je slekel plašč, dejal je: „Evica, to sem ti videl kočo za mestom! Kot je bilo videti, bila je baš zgrajena, ker je nova; streha še rdeča, štiri okna z rdečimi progami okrog, vrata rdeče pobarvana, hodnik zunaj pod streho, dvorišče, vrbov plot, zelnik, kos polja, vse je tu. Oh, ko bi midva kedaj imela takšno imetje! Oh!“ — Gospá, vi gotovo ne verjamete, a Bog mi je priča, da govorim resnico. Deset milj je prehodil ta dan, ploha ga je tako premočila, da sem mu morala ožeti srajco, v kateri je bil, da se je ogrel; popil je steklenico žgánja, a zaspati ni mogel zaradi te kočé. Legel je ter s početka za-

*) odojec = mlad prešiček.

dremal, a potem me je budil neprestano. „Evica“, oglasil se je, „ali spiš?“ — „Ne, kaj pa je?“ odgovorim. „Da si ti videla to kočo! okolo oken rdeče proge, pedenj široke, prav pri gozdu stoji, in kot sem po meji razsodil, je zraven nje okrog treh oral zemlje. Oh, ko bi midva kedaj imela tri orale zemlje! oh!“ — Preobračal se je in v jedno mér vzdihoval po tej koči, kot po svoji — oprostiti — ljubici. Zvečer, ko je bil že vse opravil pri konjih in nikamor ni šel, prišel je iz hleva domov, vzel Mihalka v naročje ter nosil ga po izbi, vzdigovaje ga gori do stropa, da se je deček časih z rokama dotaknil trama. Drugič je zopet prepeval ter ga učil peti, nazadnje pa je začel staro pesen o lastni hiši in polju. „Ko bi mi Bog dal“, pripovedoval je dečku, „da bi te mogel vzgojevati v lastni hiši! Ko bi te mogel na lastnem polju naučiti orati! Ko bi mogel verjeti, ko bom na smrtni postelji zatiskal oči, da bodeš ti po moji smrti gospodar v svoji hiši! Oh!“ Vzdihnivši mi je podal otroka, sam pa je sédel v kot, podprl obraz z roko ter se držal kot huda ura. Takrat sem vselej z detetom sedla k njemu ter tolažeč ga dejala: „Mogoče, da Bog dá!“ — „Mogoče“, odgovoril je on ter pričel delati razne načrte. Ko bi mogel dobiti boljšo službo, v kaki graščini, za gozdarja, ali kaj takega. Slaba volja je hitro prešla, rok ni držal križem in vedno se je tolažil z nado: „Mlada sva še, Evica. Ako bodeva imela vsega za

silo in bodeva delavna, vse lahko učajkava“. In jaz sem verovala v to. Kadar je tako govoril, mislil bi bil človek da je resnica. Celo jaz sem pričela govoriti o lastni koči. Razgorela in na peči v razpoko vtaknena luč je gorela svetlo kot žarenica, pri peči je sedela stara Kačka, predoč konopnino ali vijoč prejo in preñlevajoč mej tem kuhan bob; tudi midva sva sedela na klopi za mizo nad skledo boba in najin deček, že precej velik, polnoličen, rdeč, je v čisti srajci sedel nama nasproti na stolu, podpiral se na mizo ter debelo gledaje poslušal, kaj si pripovedujeva. Midva sva jedla bob ter se razgovarjala o koči, ha, ha, ha! o tisti, katere še ni bilo niti slamice. . . . Gospodarila bodeva na lastni zemlji, tega toliko, onega toliko posejala, lepo uredila si dve sobi, redila tri prešiče in nekaj ovac, dve kravi, kobilo z žrebetom. . . Časih sva se celó razprla mej sabo zaradi bodočega gospodarstva. „Jaz bi rada kokošij in rac“, trdim jaz; on pa pravi: „Neumnost, ti pa tvoje kokoši in race! Jaz jih ne maram pri hiši, ker delajo škodo!“ — „Jaz jih bodem pa vendar-le imela“, odgovorim. „Tvoja ne obveljá“. — „Obveljá!“ vsklikne on ter udari s pestjó po mizi, da je skleda odskočila in otrok zaplakal. Kakor videti, je mož poznal svojo moč. Jaz pa sem vsa žalostna stiskala k sebi jokajočega dečka, moža pa se nisem upala niti pogledati. A njega je kmalu minila jeza. Zavpil je jeden, dva pota, nekaj minut sedel grdo gledaje,

na zadnje pa je dejal: „Evica, daj mi sem dečka!“ In vse je bilo pri kraju. Samo jedenkrat, ko se je zvonec oglasil pred postajo in je nadzornik zaklical: „Roman upreži konje!“ ustal, je Roman s klopi, preklinjaje pošto in postiljonsko življenje. „Da bi jo vrag vzel!“ dejal je; „še tega ne pusté, da bi posedel z ženo in otrokom! Ubijaj se človek celo noč, da bi jih. . .!“ Podala sem mu plašč in prepasavajoč ga z rdečim pasom sem ga tolažila: „Le potrpi, iz lastne kože te nikdo ne bode podil po noči!“ Oh dà! lastna koča. . . temu jo Bog dà, drugemu ne. . . a mojemu Romanu jo je dal. . . samo malo tesno. . .“

Res je postiljon hitel v tesno, koču ko je nekoč, upregši šest konj v bričko, v kateri se je pripeljala neka gospa, stopil v sobo ter zaklical: „Evica! vzeti moram paradni plašč: daj ga sem!“ Hitro se je opravil; gospá, ki se je bila pripeljala, bila je žena nekega dostojanstvenika. Nadzornik se jej je ponižno klanjal ter klical nad postiljonom, naj se požuri. Nastajala je jesenska noč, črna, deževna in viharna.

Do postaje so bile štiri milje in pred njo je bila velika reka, katero je bilo treba prevoziti, ne po mostu, marveč skozi vodo. Romanka je po navadi pomagala možu, da se naglo obleče ter vzdihovala: „V takó temno noč, pa čez reko!“ — „Neumnost!“ odgovoril je Roman — „ali pojdem danes prvič v temno noč in čez reko? Jedna te-

žava je pa vendar-le. Konja sta slabo izučena, še le pred tednom sta bila kupljena, mojih rok do-
slej ne poznata in poleg tega sta vsa muhasta. Dali so mi ja, da bi je izvežbal, ostaneta pa taka, kakoršna sta bila. Še človek potrebuje dolgo časa, da se odvadi slabih navad, kaj še le žival?“ Re-
ši se je ustopil pred ogenj, ki je gorel v peči, že popolnoma oblečen v dolg plašč od črnega sukna pre-
paskan z rdečim pasom, na prsih z lesketajo-
čim se „metalom“, na glavi s čapko od kožuho-
vine, gizdalinski dejano na črne lase, in videti je
bil takó visok, silen in lep, da se je Evica, po-
zabivši svoje skrbi, zagledala vanj kot v čarobno
sliko. Prav je storila, da se je dolgo zagledala vanj,
kajti videti ga ni imela nikdar več. Dve uri po
tem, ko je, objemši njo in otroka, šel iz sobe, opo-
minjaje, naj ne pozabi na večer kočinih vrat do-
bro zakleniti, ko je skočil na sedalo, vajete stis-
nivši v pest, ter zaklical nad konji: „hej, hej, de-
ca, hej hej!“ še ne prav dve uri po tem, ko se
je bila brička, sveteč z blagoslovljenimi svečami z
votlim bobnenjem oddaljila od kočee ter izginila v
deževni in vihartni temi, okrožujoči poštno cesto,
še ne prav čez dve uri, ko je plav plul čez reko
ter že imel pritisniti k bregu, bilo je slišati na bro-
dišču v deževni in vihartni noči strašno, grozno
kričanje. Tam se je zgodilo nekaj strašnega s tisto
plavjó, ljudmi in konji. Bričko in v njej vozečo se
gospo ter njenega strežnika so rešili. Konja sta se
utopila in postiljon — je utonil.

Romanka je sklenila roki.

„Tu imaš sedaj kočo z rdeče pobarvanimi vrati! Tu imaš svoj košček zemlje!“

Potegnili so ga iz vode, rdeče pobarvali mu rakev ter mu v žoltem pesku izkopali grob.

Težka solza je polzela po hrapavi in temni polti njenega obraza; sključila se je, stresla z glavo ter z mokrimi očmi žalostno gledala nekam daleč... Kar se jej oči posušé ter se jej zasvetijo takó, kot bi jej bilo dvajset let, kakor so se jej morale zasvetiti tudi takrat, ko je bil Roman, upregši konje v sani, zaklical: „Evica, idiva skupaj!“ — Vzklonila je krepko postavo svojo in roki utaknivši pod predpasnik pričela mene izpraševati z vidno nestrpljivostjo, kaj naj pripravi za večerjo. Prestopala se je sedaj na desno, sedaj na levo nogo; kar tresla se je, tako si je želela, da bi kar najhitreje skočila skozi vrata.

Pripovedanje, kramljanje, potoževanje in smeh, to so bile njene strasti. Vsakdo jo je osrečil, kdor jej je le dovolil pripovedati.

Zakaj je torej takó nepotrpežljiva hitela pretrgati razgovor z mano? Morda je skozi okno uzrla koga, kojega pogled je posušil njene solzé, vzravnal sključeno postavo ter pospešil njene noge? Dà — ugledala je skozi okno mladega, visokega dečaka, kateri je bil v zamazani suknji, visokih škornjih in čepici, na glavi malo po strani potisneno, prekoračil dvorišče, stopajoč proti bližnjemu,

v kuhinjo držečemu urodu. Korakal je preko dvorišča s trdimi koraki, s povzdigneno glavo in mahajoč z rokama, kakor bi slehernemu, kogar bi srečal, hotel zastopiti pot z besedami: „z mano se ni šaliti!“ Odurnost in predrznost brala se mu je z obraza. Ko je stopil na pristreškove stopnice, stresel se je nekolikokrat in zaklel s surovim, grdim glasom. Romankin obraz se je zopet pomračil ter čez trenutje postal žalosten. Izraz bolesti jej je napolnil sive oči in skrb jej je zatrepetala na ustnicah. Sedaj se jej je še bolj mudilo, hitela je bolj kot pred malo časa, ko je od daleč samo videla prihajajoča, ne mogoč še spoznati, v kakem stanu prihaja.

Nekoliko minut po tem se je razlegal po kuhinji surov, hripav moški glas, kateri je bilo slišati tudi na dvorišče, preklinjajočega in psujočega — kakor bi nekdo nekemu nekaj očital, in temu psovanju je tam pa tam odgovarjal ženski glas: „Tiho, Mihalek, tiho! tiho!“

II.

V jedni ongrajskih ulic gradili so veliko hišo. Visoka pregraja od desk je delila ulico od nove, že do strehe dospele zgradbe. Mej pregrajo in zidom so se dvigale ogrodi zidarskega odra; na hodniku, pokritem z razbitimi opekami in apnenim prahom, štrlele so lestve in stale lesene posode s

pripravljeno glino in apnom. Čestokrat o zgodnjih urah, ko se je po cesti gibalo še majhno število okolo hodečih, postajala je pred hišo, vzpenjajočo se v višavo, nekoliko korakov od lesene pregraje, jaka žena v težki obutali, v trdi, samodelni spodnjici, v sivi, okrog glave oviti ruti, z roke jej je visela velika, zaprta košara, gotovo napolnjena s stvarmi, kupljenimi pri mesarju in na trgu. Stala je tu pred leseno steno ter kvišku obračajoč obraz, gledala na vrh odra. Na vrhu je delalo nekaj zidarjev, pokladajočih opeko in ročno gibajočih z ometačami. A ona je gledala le jednega mej njimi. Ločeč se nekoliko od svojih drugov, stal je v beli halji, zakrivajoči ga od vratu do nog, na najvišjem odru ter delal pridno, ročno in lepó. Delal je stojé; visoka, krepka in vitka postava njegova s črnolaso glavo se je z rezbarsko plastiko črtala na ozadju belkastih oblakov. Drugi delavci so se razgovarjali mej seboj ter s povešenimi rokami počivali nekaj časa. Časih je mej njimi nastalo kratko, šumno besedovanje. On pa nikogar ni ogovarjal in nikomur odgovarjal; z nekako ličnostjo, pridobljeno z vstrajnostjo in dovršeno vajo, sukal je neprestano ometačo ter si le časih zapel s krepkim in čistim glasom, kakor bi spustil v zrak nekaj besed odločne pesni, katero je takoj pretrgal.

Žena z veliko košaro na roki je z vzdignjeno glavo opazovala mladega delavca in čim delj ga je gledala, tem blažji usmev se jej je razlival po o-

bličju, s temno, hrapavo, razorano kožo, malim, privihanim nosom in majhnimi, sivimi očmi. Groba, velika ruta, v katero je bila zavita, zlezla jej je bila nazaj, tako da je bilo videti glavo, pokrito z belo, umazano čepico. Na to se jej je i čepica stlačila ter zlezla na tilnik in izpod nje so se usuli na ozko, z velikimi gubami pokrito čelo rdečkasti in že zgodaj posiveli lasje. Gledala je neprestano, smehljajoč se čedalje bolj prisrčno, dobrodušno in srečno. Čedalje več mimogredočih se je ustavljalo na ulici ter dvigalo glave in z usti, od radovednosti odprtimi, skušalo gori ugledati nekaj nenavadnega, kar je ta ženska gledala tako nepremično. A ona ni opazila ljudij, zbirajočih se okolo nje. Suvali in odrivali so jo s komolci, a ona ni čutila tega. Gledala je v jedno mér. — Skozi vrata v pregraji prileti srednji pes ovčarskega plemena s črnimi in belimi lisami in uzrši jo, priskače ves vesel k njej, vspenjaje se s sprednjimi nogami na njena kolena in ližoč jej roke. Žena takoj opazi psa in sklonivši se k njemu, pogladi ga s hrapavo, z rdečimi in črnimi madeži pokrito roko. — „Žužik! ali iščeš gospodarja? Ti dobri Žužik“ — laskala se mu je.

V tem se od zgoraj oglasi moški glas.

„Zakaj ne greste domov, mati? Ljudje se tu zaman ustavljajo ter zijajo kot v gledališču“.

Ona znova dvigne obraz, žareč se od srečnega smehljaja.

„Ali prideš h kosilu, sinko?“

Mladi delavec stopi na lestvici nekoliko niže ter se malo pripognjen razgovarja z materjo, ko ga Žužik uzre, prične z veselim lajanjem praskati po leseni steni.

„Le brez skrbi bodite, mati, gotovo pridem“.

„Prideš?“ vpraša ona znova z negotovim glasom — a on je bil zopet prijel za ometačo ter se obrnil od nje.

Še jedenkrat je pogledal doli ter zaklical: „Žužik!“

Pes je razumel ta ukaz ter s povešenim re-
pom zopet lezel k odru. V klopčič zvit je tam
ležal po cele ure; le časih je dvignil glavo ter z
zaspanimi očmi pogledal kvišku svojega gospodarja.
Kadar je imel mladi delavec kako daljše zidarsko
delo v mestu, takrat je imel Žužik podobo naj-
srečnejšega psa pod solcem. Izvrstno hranjen in
skrbno negovan je mirno spaval spredaj kraj odra
in z veselimi, prožnimi skoki, samozavestno lajajoč,
tekal po mestnih ulicah za visokim, zalim mlade-
ničem, vračajočim se z dela v belem predpasniku
in s čepico, z apnom pobeljeno in vedno fanta-
stično po strani potisnjeno na črne lase. Tak čas,
ko je bil Žužik priča blačostanja in sreče, bila je
srečna tudi tista žena, katera se je na vse zgodaj
s težko košaro na roki udajala neizrekljivo blaže-
nemu premišljevanju pred dvigajočo se hišo. Izpre-
govorivši s sinom nekaj besed in pogladivši Žu-
žika, odšla je tako naglo in prožno, kot bi bila

stara dvajset let. Tu pa tam so jo ustavljale znane ženske, kuharice, kot je bila ona, ali pa žene obubožanih meščanov in rokodelcev. O takih prilikah so se razlegali na tlaku ali sredi ceste glasni razgovori, mej katerimi se je slišal glas Romankin, poln veselja in zgovornosti.

Smejala se je ter z rokami krilila.

„Na mojo vero“, trdila je, „on je najboljši delavec v mestu. Kadar Hlevinski prične kako delo, malo da mu rok ne poljubuje, da bi samo k njemu in k nikomur drugemu ne šel delat. Kar drugi napravi ves dan, konča on v dveh urah, kot bi delal sam zase. Prav tak je, kot mu je bil oče. Močan je, da je groza in roke ga kar srbé za delom. Kot oče ima rad živali in sploh ima ves značaj očetov — na mojo vero, dà, očetov“.

Žolta in grbasta ženica, zavita v veliko ruto, odgovori z vriščečim glasom :

„Bog daj, Romanka, Bog daj! Samó da, kot je znano, rajnik ni poznal žganja“....

Romanko je ta opomba kumina nemilo zadela.

„In ga tudi ne bo poznal“, dejala je, „na mojo vero, da ga ne bo! Cel mesec je že tega, da ga ni imel v ustih... dela... Hlevinski mu plačuje po rublju na dan... To ni kar tako. Novce mi daje hranit... ‚Mati‘, pravi — ‚kupite mi lepo suknjo in plašč in srebrno verižico... oblečem se kot kakov gospod!‘ — Videli bodete, gospa Vincentova, da bode imel denarja; niti vedel ne bode, koliko...

Sila z bogati in postane prvi mojster v Ongradu.. Kot Hlevinski bode imel svoje hiše“...

„Bog daj! Bog daj!“ ponavlja kumica s hripavim glasom, škodoželjno smehljuje se. Imajoč za moža lončarja, ki je bil pijanec, vedela je dobro, kakó treba soditi o teh velikih nadejeh Romankinih.

„Mojemu“, pripovedala je, „nobena stvar ne pomaga. Vlila sem mu že bljuvalo v žganje in vsula nekak prašek, ki mi ga je dala žena, ki karte pozná, a vse zaman. Kar prisluži, zapije pri žganju. Doma je pa taka revščina, da z otroci ginem in siromaščine hiram“.

S koncem rute si otré solzne oči; Romanka jo je gledala z vidnim nemirom, ki pa je precej minil. Jasni obraz močne in lične postave sinove, visoko, visoko črtajoče se na ozadju belih oblakov, ostal jej je bil v očeh ter jo varoval skrbij in solzá. Lončar Vincenti in njen sin! Kaka primera! Oni je bil vedno slab delavec, delati ni hotel in ni znal. Majhen, čokat, z rdečim nosom in vedno mokrimi očmi, bil je kot kakšen potepuh in to je bil že od mladih nog. A njen Mihalek je bil tako uljuden in dober, očetu je bil podoben kot kaplja kaplji, vesel je bil kot oče, a tudi resen in v celem mestu najboljši delavec; rad je imel pse in mačke, a tudi otroke, in tak človek naj bi se udal žganju? Oho! dokler bo svet stal, nikdo ne dočaka tega! Zlo je bilo nekoč, a je prešlo. Dečak je bil malo lahkomišljen, a sedaj se je ugnal za vselej.

„Bog naj se nas usmili in presveta Devica naj nam pomaga!“ priporočila se je Romanka tožeči kumi s prisrčnim sočutjem, a vendar z notranjim veseljem ter hitela dalje.

Stopila je v kuhinjo, postavila košaro na tla, vzela ruto z glave ter ročno in veselo prišla za delo. Bila je že od prirode in takorekoč iz navade nenavadno delavna in vkljub temu, da je imela že nad petdeset let, ohranila si je še izdatno moč, s katero je pomagala svoje dni možu pri njegovem težavnem delu. Vodo v vedrih čeprav od daleč nositi, drva nasekati, vsak čas, po dnevu in po noči, v najhujšem mrazu ali v plohi hiteti na drugi konec mesta, bilo jej je malenkost, katero je zvrševala krepko in naglo. Po jasnem začetku življenja je ostal v njeni duši nekak žar veselosti. Taka trenotja, ko sta bila srečna ona in Žužik, jej usta niso bila zaprta ni za hip. Begala je okrog ognja in ponve, prilivala, prisipala, pokušala, sekala meso, valjala testo in z lasmi, zbranimi pod belo čepico, z rokavi do komolca zavihanimi, z lici od ognja razgrtimi pripovedovala v jedno mèr. Kdorkoli domačinov je bil po naključju zraven, katerakoli prijateljic in znank, bodisi vodonosec, bodisi židovka ki je raznašala ovočje, skratka vsakdo, ki je prišel v kuhinjo, bil je za njo dobrodošel poslušalec. Saj je pa tudi imela kaj pripovedovati, s čim bahati se! Ko je bila dve leti po smrti moževi z dečkom prišla v mesto, koliko je pretrpela jedin-

ščine in prestala bridkih bolečin. Iz vasi v mesto! Vi, ljudje, niti ne veste, koliko težav in raznih bridkostij se skriva v taki preselitvi. Po mestu gre uboga žena po opolzkem in mrzlem kamenju, v raztrganih čevljih. Od velike bede so zbegane oči, ki so bile nekdanj morda bistre, usta na upadlem licu se krivé na jok. Za roko vodi dete, tudi njemu jok krivi ustnice. Ko bi jo kdo uprašal: „Zakaj si vendar prišla sem?“ odgovorila bi, da jo je po moževi smrti sila gnala od kočé do kočé, od dvora do dvora. In ljudska govorica, pripovedujoča o lepši usodi, katero je mogoče najti v mestu, in spomini na nekdanje razgovore z možem, da je dete treba vzgojiti v človeka, — vse to jo je pri gnalo semkaj. Kakó neki naj to dete v vasi vzgoji v človeka? Najprej pastir, potem hlapec in pri kraju je! A v mestu, oh, tu je vse kaj drugega. Tam je oče vedno sanjaril o lastni koči in o lastnem koščku zemlje. — Mati, pohajajoč od začetka po neznanih mestnih ulicah, gladna, slabo oblečena, preplašena, vsa bojazljiva, gledala je te visoke hiše ter si mislila: „Oh, ko bi tudi on imel jedenkrat svojo hišo!“

A sedaj najprej k posredovalki, h kateri jej je svetovala neka sorodnica v mestu, da bi jej preskrbela službo. Našla je službo z nezatno plačo, s pičlo hrano in veliko odvisnostjo od tujih ljudij, psujočih neotesano in neveščo kmetico. Pozneje bo že boljše — mislila si je.

A kdaj? Dolgo je bilo hudo, zeló hudo. Trpela je grozno. Morala je prenašati hudo trpinčenje in porogljive izraze, neprestano letanje od hiše do hiše in nazadnje prisiljen prosti čas, združen z mrazom in skrbjo za bodočnost ne le svojo, marveč i za bodočnost svojega otroka. O spomini na minolo srečo, lastno ognjišče, rojstni kraj! Vkljub temu, da ni znala povedati njih imen in pomena besede „spomin“ niti ni razumela, pekli so jo vendar takó, kot bi bodli njega, ki bi jih znal napisati v lepih stihih. Niti sanjalo se jej ni o Italijanu Alighieru, kateri je ta način strasti označil v nesmrtni pesmi, ali kadar jej je pretila nova izprememba službe in je potrta, lačna in osamljena kot štokrlja, kateri je strela razdejala gnezdo, s komolci podpirajoč se sedela v tesni in hladni kuhinji, pri svetilki, goreči z blede, kadečo se lučjo in se kot vsi obubožanci nagibala sedaj naprej sedaj nazaj, takrat je navadno misel Alighierovo tolmačila v svojem jeziku, s pesmico, katero jo je še kot otroka naučila mati, žena ubogega vrtnarja. A pela prav za prav ni, le vzdihujoč je govorila, ali bolje rečeno mrmrala :

Oj usoda, oj usoda, kam si mi zbežala,
Ali v vodi utonila, ali z vetrom odpihljala?

„V vodi je utonila, oj, v vodi, v vodi je utonila nesrečna usoda moja!“

Za pečjo je nekaj zašumelo in z zaspanim glasom je nekdo zamrmral. Žalostna žena je vstala s klopi, zgrabila svetilno ter pohitela za peč. Tam je na tleh ležala slamnica in na slamnici je ležal deček, že lepo vzrastel fantek, z bledim obličjem, a zalih potez, imejoč okrog glave razmršene goste črne lase. S pestmi krepko stisnjenimi, v trdi srajci na prsih odpeti, z bosimi nogami, gledajočimi izpod stare, volnene plahte, spal je kot ubit. Žena se je nagnila čez spečega dečka, gledala ga sveteč si s svetilno in solzé v očeh so se jej hitro posušile in pogledi so jej izrazovali silno veselje.

Leta so potekala. Njena usoda se je nekoliko zboljšala. Kakó se je naučila kuharske umetnosti, ko se je nikdar ni učila? Tega bi ne bil mogel dopovedati niti ona, niti kdo drugi. Resnica je to, da je vsled svojega neznanja menjala kakih deset služb, a tu je videla to, tam zopet ono, sama kaj pogodila, izpraševala, poskušala; kajti iz knjig se ni mogla učiti, ker ni znala čitati. Dà, čitati ni znala, in sploh ni nič znala. A naučila se je svojega poklica kakor si že bodi in dobila je službo v boljših hišah, bila je tudi dobro plačana pri ljudéh, ki so bili redni in priljudni. In tedaj je Mihalek že pričel doraščati in hoditi k materi v šolo. Nekoč jo je doletela sreča, da je na krstinjah pri lončarju Vincentu spoznala gospoda Hlevinskega, prvega zidarskega mojstra v mestu. Mojster Hlevinski je prišel k lončarju na krstinje iz

zgolj dobrote; bil je on človek, oblačeč se v tenko vrhnjo suknjo, sreberna verižica mu je visela od ure, imel je dve hiši, sicer leseni, a bili sta njegovi, in v jedni je imel svoje stanovanje, s krasno sobo, odičeno z zavesami v oknih in s počivalom. Vkljub temu se je vendar pridno baval z zidarstvom, imejoč od njega znaten dobiček. Tega prijaznega mojstra se je prijela žena kot smola. Hodila je za njim, prosila, plakala, celo svoje življenje mu je pripovedovala s patetiškim glasom, prihajala k njegovi ženi ter jej poljubovala roke, dokler ni dosegla svoje namere. Mojster je vzprejel njenega Mihalka za zidarskega učenca. Ona je že videla z očmi svoje domišljije dečka svojega v taki tenki vrhnji suknji, v kakeršni je hodil Hlevinski in videla ga je dalje kot lastnika dveh hiš. O poznih večerih, ko je sama sedela v polutemni kuhinji, pojavil se je pred njenimi očmi visoki, brdki postiljon v črnem, dolgem plašču, opasan z rdečim pasom in ona mu je s solzami v očeh in usmevom na ustnah govorila: „Glej, kakó lepo sem vzgojila in preskrbela najinega sinka! Če ti nisi dočakal lastne hiše, pa jo bode imel on!“

Mala kuhinja, v kateri je skoro polovico prostora zavzemalo veliko ognjišče in jedino okno na ozek hodnik, na katerem je bilo polno smetij in kateri je visoka pregraja ločila od sosednjega dvorišča, bila je torišče raznih prizorov, mej katerimi so se vršili tudi veseli. Sin Romanov je po-

dedoval vitko postavo in črne lase po očetu, a male sive oči po materi. In te oči so ga nekoliko pačile, izrazujoč s svojim izrazom v njem ukoreninjeno trdoglavost. Bile so žive, ognjene, a ne kot materine dobrodušne in priprosto vesele, marveč strastne in nebrzdane. V njih se je izražoval buren nemir, združen z velikim hlepenjem po zabavah. Lahko se je reklo, da so se v teh svetlih, neprestano krožečih in tujih pogledov plaho ogibajočih se očeh zrkalile mestne mlake ter v njih ostavile svojo podobo. Nasprotno je bil njegov usmev prijazen, svež, razkrival dve vrsti belih zob ter njegovemu obrazu dajal izraz sladkosti in poštenja. Kadar je šel k materi ter stopal preko dvorišča v zidarskem predpasniku in pobeljeni čepici, ali če je v nedeljo ali o prazniku šel ven v čisti suknji in v škornjih do kolén, mogel si spoznati iz ličnih in svežih ukretov njegovih in iz obraza, žarečega se od zadovoljnosti delavca, pridnega in poštenega, kateremu ni manjkalo niti kruha, niti pridobljene, lepo samozavest vzbujajoče neodvisnosti. Po poti je žvižgal in neizogibljivi Žužik je tekal poleg njega, ali pa veselo skakal pred njim. Ko je prestopil kuhinjski prag, pričel se je v njej razlegati glasan smeh. Niti mati, niti sin se nista znala smejati poluglasno in muhasti Žužik ja je sila kratkočasil. Splazivši se za svojim gospodarjem v kuhinjo, začel je najprej z domačim mačkom zabavno gonbo in boj, ki pa se je hitro končal, kajti dasi je Mi-

halek ljubil pse, imel je rad tudi mačke ter ni pustil dolgo preganjati svojega znanega sivca in ljubljenca. Usedši se na klop in sivca položivši na kolena, velel je psu stati na dveh nogah. Žužik je na zadnjih nogah stoječ in z očmi krožeč po kuhinji, prosil miloščine in Romanka od samega smeha nič ni mogla, z žlico ali zajemalko stoječ pri ognjišči. V resnici pa tega smeha ni vzbujal Žužik, marveč je bil takrat nekak izraz popolne zadovoljnosti; ta sreča je postala še večja, ko je končavši dolžne opravke s sinom sedla k obedu.

Sedla sta za belo, borovo mizo pri oknu. Tudi Žužiku je Mihalek ukazal sestiti: „Sedi kot gospod!“ zapovedal je psu. Pes z belimi in črnimi lisami je sedel kot kakov gospod, s hrbtno oprt ob steno in ponosno kvišku moleč gobec; a to je trajalo le malo časa, ker mu duh jedil ni dal dolgo vzdržati v tem stanju. Z nosom je dihal v sé prijetno vonjavo ter miren kot prikovan stal na dveh nogah. Sivi maček pa je Mihalku sedel na ramo ter na njegov plošček gledaje glasno predel. Romanka je s polnimi usti begala od mize k ognjišču in nazaj ter poslušala sina. Pitala ga je kot vrabec svojega mladiča, malo da mu ni jedi devala v usta.

Na večer je v kuhinji na ognjišču ugašal ogenj, rdečkasto sevajoč, in če je bilo v nedeljo ali o prazniku, iztegnil se je Mihalek kot je bil dolg in širok na lepo postlani postelji materini. Ona je sedala poleg njega na stolu, pes je zadre-

mal pri njenih nogah in maček je spal pri gorki peči ter glasno predel. Mati in sin sta se razgovarjala. Mlademu delavcu so po glavi rojili razni plemeniti in častizeljni načrti. K vojakom ga niso vzeli, ker je bil jedinec stare matere. Čela bodočnost je ležala pred njim prosta in obljubujoča mnogo stvari, po katerih je hrepenel, da se je, spomnivši se jih, kar tresel nepotrpežljivosti. Pred vsem najdalje čez jedno leto poskrbi, da mu zidarski ceh „uradno“ podeli naslov pomočnika. Dolej je bil le navaden in najet dninar; ko postane pomočnik, ima le jeden skok do mojsterske časti. Cehovni mojster Hlevinski, dobro poznajoč njegovo spretnost v rokodelstvu, ima ga rad in očita mu jedno samo stvar. No, a to se ne zgodi nikdar več... Kar je bilo, to je bilo in sedaj ne bode več mislil na take neumnosti, ampak samó na to, da bo čim prej imenovan za mojstra. „Mojstersko poskušnjo“, kot kako dovršeno zidarsko delo, katero je nekak izpit imenovanega pomočnika, napravi tako, kakoršne cehovni mojstri niso videli še nikdar. To bo peč z mehaniko in okraski, katero sam izmisli. Ležeč z obrazom proti stropu in z nogama čez končnico iztegnjenima, je široko krilil z rokama in dolgo živo materi pripovedoval o tej peči; mati pa, ki ni razumela niti mehanizma niti okraskov „mojsterske poskušnje“ sinove, je široko odpirala oči in usta, čudeč se in strmeč nad umeštalnostjo sinovo. On pa jej je dalje razkladal lepe

sanje svoje. Ko torej postane mojster, bode mu dovoljeno imeti svoje orodje in na svojo roko bo najemal delavce ter prevzemal velika dela. Kot Hlevinski bode gradil hiše bogatim ljudem in zgradbe gosposki in služil si sila denarja. Ne mine niti pet let in kupi si hišico, če tudi leseno, oženi se in mater vzame k sebi. Ne vzame pa nobene druge kot hčerko mojstra Hlevinskega, ki je sedaj še mala deklica ter hodi k učiteljici. Ta Zofika Hlevinska bo sedaj kakih štirinajst let stara, ali koliko? Lepa je pa že tako, da človeku kar vid jemlje, kadar jo pogleda. Prav šaljiva deklica je. Kadar pride k očetu, ščebeče ž njim kot senica in z Žužikom ima opraviti, smejoč se, kar se dá. Tudi ž njim uganja šale: skriva čepico, na predpasnik pripenja pisane kokarde in ko jo je zadnjič hotela mati zaradi tega okregati, udrle so se jej solze: „Mamica“, dejala je, „Mihala imam vendar takó rada!“

Romanka je z neizrekljivim veseljem poslušala pripovedovanje sinovo. Šepetaje je naglo uprašala tiho smehljaje se: „A kaj je mati rekla na to? kaj pa oče?“

„Mati je baš takrat v kuhinji pekla kolače ter rekla smehljaje se: „Morebiti bi Mihala še na kolače pozvala, ko ga imaš tako rada“, Hlevinski, ki se je vrnil domov v kuhinjo, pa me je potrkal po rami ter rekel: „Mihal, ko bi ti poslušal moje svete ter se dobro držal, postati bi mogel tudi moj zet. Zakaj ne? Bog mi je dal štiri hčere. Grofov ne

bo pó-nje, a iz tebe, ako boš hotel, bo nekoč prvi mojster v guberniji!“ Slišavši te besede, je deklica kot srna zbežala skozi vrata; a kadarkoli sem šel mimo njihove hiše, vselej se mi je tako smejala skozi okno, da me je kar jok silil. . .“

In sedaj je globoko vzdihnil.

„A to so neumnosti“, dejal je. „Težko, da bi mi Hlevinski dal svojo hčer“.

Romanka, katero je sinovo pripovedovanje zeló razveselilo, zdrsnila je s stola ter se na tleh sedeč razvnela:

„Oho! kako da ne!?“ dejala je rezko. „Zakaj bi je pa ne dal? Ta bi bila lepa. Da ti hočeš, princesinjo dobiš za ženo“.

Njen glas je kazal globoko uvérjenje o resnici tega, kar je pripovedovala.

„Zeló bode učena! K učiteljici hodi“.

Žena se prične tresti od razburjenja.

„Ali mari ti nisi učen, ali nisi hodil v šolo? Čitati in pisati znaš poljski in ruski, računati znaš in — moj Bog, ali res ne razumeš? Vse razumeš!“

Sin ni odgovoril. Mislila je, da je zaspal, tiho dvignila se s tal in odšla po prstih, da bi tudi ona za trenutje legla na klop. A on nikakor ni spal.

Čez malo časa se dvigne ter ustane.

„Jaz pojdem, mati!“ pravi iznenada.

Te besede so Romanko očividno vzdramile iz počitka na klopi, na kateri je ležala. Tudi ona je sedla ter se vzravnala.

„Pojdeš, sin, a kam?“

On odgovori z negotovim glasom:

„Samo malo izprehodit se pojdem. . .“

Na te besede skoči ona k njemu.

„Ne hodi, sin, samo ne hodi! Še malo pose-
di. . . Takoj pripravim samovar ter ti skuham
čaja. Rozarka pride ter pose-
di z nama, da le go-
spodi dá večerje. Igrali bodemo karte. . . in pa
dobro se prespiš na moji postelji in jutri odideš
odtod na delo. . .“

Objela ga je z rokama proseč, naj ostane. V
kuhinjskem mraku je bilo lahko videti skrbljivo
beganje njenih očij. On je stal tu mračan, ne da
bi se ganil. Povesil je glavo ter vzkriknil s trdo
odločnostjo: „Pojdem, pa je konec besedij! Ali
sem otrok, da bi se držal materinega krila? Dajte
mi od mojega denarja tri rublje!“

Žena udari z rokama skupaj.

„Že zopet!“ zakliče.

V tem se v temnečo se kuhinjo začujejo za-
tegnjeni glasovi cerkvenih zvonov.

Romanke se je vidno lotila nekaka naudu-
šenost.

„Čuj, večernice zvoni! Prosila sem dovoljenja,
da bi nocoj smela iti k večernicam. Pojdem tedaj,
idi z mano, sinko!“

Molcé vzame nejevoljen s klopi čepico in ko
mati ogrne stari, v vato podšiti plašč in veliko
ruto, stopi z velikimi koraki k vratom.

Za trdno je mislila, da pojde brez nje in glas jej je zastal v grlu, da bi ga poklicala nazaj. Cerkevni zvonovi so dalje bučali z resnim glasom, s katerimi se je družil visok, jasen, nekako kličoč glas. . . . Mihalek vzame roko s kljuke ter ž njo naglo in široko zamahne preko glave in prsij. Stal je v popolni temi in težko je bilo razvideti, je li napravil križ. A Romanka je to opazila.

„Vidiš!“ vzkliknila je; „s svetim križem goniš od sebe hudobo, Bog kliče! Ali slišiš, kako kliče Bog?“

Pokazala je s prstom na tisto stran, odkoder je prihajalo zvonjenje.

„Pojdite torej z mano, mati“.

Stopila sta skupaj na ulico ter krenila proti cerkvi. Nihče velikih ljudskih trijumfatorjev ni bil bolj ponosen na svojo zmago, kot je bila ta pot na njo ponosna Romanka. Odločno in naglo je stopala po tlaku, s komolci in celo okorno postavo svojo neusmiljeno suvajoč okrog sebe in zadevajoč se ob mimogredoče ljudi. Smejala se je na vse grlo ter glasno govorila. A tudi Mihalek se je kazal smelega na ulici. Žvižgal je ter s svojim prijaznim in zvonkim glasom pritrjeval materinim besedam. Nakrat jo sune ter veli:

„Mati pogledjte. . . Zofka Hlevinska z materjo in starejšo sestro“.

Z dlanjó si je zakril usta in tako izbulil oči, kot bi ž njimi hotel požreti zalo deklico. Tudi

gospa mojsterica s hčerkama je šla k večernicam. Nosile so sicer klobuke, a oblačile so se skromno ter niso vihale nosov. Mihalek jim je hotel zastopiti cesto pred cerkvijo ter globoko, a ne brez gotovih pravil elegance, čepico snel pred njimi. Izpod skromnega klobučka so gledala nanj šegava, safirasta očesca mlajše hčere in gospá mojsterica je Romanko pozdravila, prijazno nagnivši glavo. Mej njo in kuharico je bila res da velika razlika društvenega stanu, a Hlevinska še ni popolnoma pozabila, da je bila tudi ona hči revnega drožkarja*) in je bil njen mož, ko sta se bila vzela, na nizki stopinji zidarskega pomočnika. Romanka je šla po cerkvenih stopnicah počasi in po koncu noseč glavo. Neizmeren ponos je vzviševal celo njeno postavo. Kaj je prav za prav ona? Najboljša služabnica v celem Ongradu! Služi v bogatih hišah, ima takega sina in take mojsterice se družijo ž njo. Kakor da jim je ravna! Evo, kaka gospá sem!

A v cerkvi je pred stranskim oltarjem padla na kolena in brez molitvene knjižice (čitati ni znala) molila udano, vroče in s solzami v očeh največ vzdihovala. S čelom se je dotikala cerkvenega tlaka ali pa se popolnoma ulegla nanj. „Oče naš, kateri si v nebesih. . .“ je molila in vsak hip jo je ihtenje motilo v nadaljevanju rožnega venca, Ležeč z razprostrtimi rokami, dvigala je svoje temno, gubasto, priprosto obličje od opekastega tlaka ter

---

*) Drožkar = kočijaž z jednim konjem. Uredn.

pošiljala proti nebu poglede polne take vere in strastne molitve, spremljane od velikih solzâ, kot srebro bliščečih se v svetlobi voščenih sveč, da je bilo videti, kot bi ta molitev morala prodreti cerkveni strop ter vzplavati v nebo, migljajoče nad njim večernih zvezd. Za njo je stal Mihalek, šepetaje odgovarjal v rožnem vencu ter z vidno raztresenostjo gledal po cerkvi, smehljaje se in z glavo namigovaje pozdravljajoč znanke in znanke; tam pa tam je zopet pokleknil, molil nič manj goreče kot mati, trkal je vsak hip s pestjo po prsih in tudi on se je solzil pri tem. V takem slučaju se je lahko za gotovo pričakovalo, da ves teden, morda tudi dva ali tri, pride vsak dan po pridnem delu k materi, da bode ž njo in služkinjo Rozarko zvečer igral karte, igral se z Žužikom in za Zofko Hlevinsko kure in peteline delal iz gline ter lepo slikal. A kadar je molil poluglasno in zelo zmešan mahaje z rožnim vencem, in se tolkel po prsih, da je odmevalo po cerkvi, bilo je to slabo znamenje. Takrat ga je morila huda skušnjava, katere se je branil v cerkvi z vročo molitvijo in skesanostjo. V takih slučajih je tudi ž njegovega obraza izginil tisti prijazni in sveži usmev, ki ga je delal mladostnega, in sive, motne oči so se izogibale ljudskih pogledov. Postal je tudi občutljiv ter se je togotil brez uzroka. Kipelo je v njem nekaj, s čimer se je nekako boril, in Romanka je z rokami na prsih prekrižanimi, s tresočimi se ustnicami in naglo

vrtečimi se očmi gledala nanj in v jedno mér mislila na ozko, blatnasto ulico, kjer so se v sredi svetila vrata z rmenimi stekli, zagrnjena z mušelinovim zagrinjalom.

III.

Ta vrata in poleg njih nahajajoče se okno svetile so se zvečer kot dve rmeni, mrkli očesi. Kakih deset korakov više odgovarjala jima je migljajoča bleda luč svetilne. V tem kraju je bila to jedina svetilna. Črna tema je zakrivala ulico z dvema vrstama redkih, majhnih hiš z dolgimi vrtovi, in v tej temi so se črtale tihe hiše, tako da je bilo jedva mogoče opaziti zaklenjena vrtna vrata. Na tleh pri svetilničnem kolu so se bliščali mokri kaméni tlakovi in mej njimi stoječa voda. K steklenim vratom, razsvetljenim od znotraj z rmeno lučjo, držale so lesene, visoke in trohnele stopnice. Na teh stopnicah je ležal v temi in dežju v klopčič zvit majhen pes s črnimi in belimi lisami. Njegova dlaka je bila mokra in zježena. Krčil in tresel se je od mraza. Moral je biti tudi lačen, kajti ležal je tu od ranega jutra ter le časih boječe odskočil v stran pred ljudmi, kateri so skozi vrata hodili noter ali ven, a takoj, ko so se vrata zopet zaprla, zavzel je prejšnje svoje mesto. Bilo je to jako neugodno mesto, ker je bilo izpostavljeno ne samo dežju, ki je trajal ves dan, marveč

tudi kapu. A pes ga ni ostavil. Tu pa tam je zacvilil ali pa, vzdignivši glavo, kratko in žalostno zalajal. Časih je tudi nastavil ušesa, kakor bi poslušal človeške glasove, razlegajoče se po hiši, in kakor bi mej njimi hotel slišati znan glas.

V hiši navadno ni bilo velikega hrupa. Tam shajajoča se družba se je gotovo držala v oddaljenejših prostorih, kojih okna so držala na ozko, puščobno dvorišče, ki je bilo od vseh stranij obkoljeno od vrta. In od tam je na uho poslušajočega psa udarjalo nejasno pokanje biljardovih krogelj, začeto in pretrgano petje, kratek hripav smeh in govorjenje. Najedenkrat skoči pes na vse štiri noge. Čul je za razsvetljenimi vrati, h katerim se je pritiskal moker in trepetajoč, glas svojega gospodarja in še nekaj družih glasov. Notri se je bil vnel hud prepir; slišali so se udarci, pad težkega telesa na tla, tresk razbitega stekla, grd smeh nekoliko glasov, surovo zmerjanje in kletev nekaterih drugih, dokler se niso z velikim hruščem in silo odprla vrata s steklenimi šipami in je skozi nje priletel in po visokih stopnicah na uličin tlak se zvalil visok in močan človek brez čepice in plašča, pod katerim so se noge tresle in ki je žugal proti siloma zaklenjenim vratom. Očividno so ga vrgli ven. Z obrazom obrnjen proti rmeni luči, za katero je bilo zopet tiho, žugal je s pestmi ter z jecljajočim glasom proklinjal in pretil. Pes je planil z lesenih stopnic ter se mu s povešenim repom

stisnil k nogam. Hladni zrak in drobni dež, peroč mu odkrito glavo, iztreznila sta nekoliko našega gosta iz krčme. Nehal je kričati in pretiti in nekoliko opotekajo se pričel iti po ulici. Ni bil še popolnoma pijan in vedel je, kam in po kaj gre. Kramljal je neprestano, sedaj z nejasnim mrmranjem, sedaj z vzvišenim glasom, govoreč nekaj o neki družbi, katero je cenil in katera se ž njim ni razumela. Obljuboval je tudi, da jo že izplača za to, ko se vrne. Prehodivši nekaj korakov, ustavi se pred svetilničnim kolom ter prične kričati:

„Mati, dajte denarja!“

Bleda luč svetilnična mu je padala na glavo, pokrito z gostimi, črnimi, razmršenimi lasmi in na obličje podolgastih, lepih črt, ta hip spačeno od temne rdečice in motnih, begajočih očij. Celih pet minut se je razgovarjal s svetilničnim kolom.

„Mati, dajte mi moj denar“, jecljal je.

„Denar mi daj — slišiš!“

In zopet je mrmral nekaj nerazumljivega in sicer s takimi poudarki, kot bi hotel svetilničnin kol o nečem uveriti ali k nečemu pregovoriti. Sedaj se mu nekoliko razjasni glava. Spoznal je svojo zmoto, pljunil, zaklel ter šel dalje. Odtod je zavil na precej široko, nekaj svetlejšo ulico ter se opotekal po sredi ulice mej redko stoječimi svetilnami. Počasi se je vlekel naprej, ker so se pod njim noge tresle in opotekale, a postava in kretanje njegovo je izrazovalo nekako neomejeno gotovost. Ta čas na

ulici ni bilo človeka; le tu pa tam se je pokazala na tlaku nejasna in hiteča senca človeške postave. Takrat se je vzravnal, obstal, ozrl se za to senco ter pričel žugati. Povedal je jako odločno, da se nikogar ne boji, in ko bi sedaj prišel k njemu sam general ali knez, povedal bi mu, da bi se takoj izgubil! Generalov in knezov pa ni bilo mej tistimi sencami človeških postav, ki so, opazivši pijanega razgrajača, pospešile korake ter naglo izginile v hišnih vratih ali za uličinim oglom. Opo-tekaje se je šel brez strahu dalje in za njim se je vlekel, ali prav za prav plazil pes, povešaje gobec in rep. V temi, katero je tu pa tam pretrgala svetilnična luč, pokazal se je časih pes ter zopet izginil, podoben majhni, tresoči se senci 1 oniznosti in klavernosti. Slednjič sta zavila na prostrano dvorišče ter stopila v stransko vežo, nahajajočo se v hiši. Mož na vso moč s pestjo udari po zaklenjenih vratih; dvakrat mu nikoli ni bilo treba trkati, ker so se takoj odprla — tiho in naglo. Nekdo je notri očitno bedel ter čakal njegovega prihoda, da bi ga kar najhitreje spustil noter ter s tem zabranil slehern vrišč. Brez čepice, brez robca na glavi, z razmršenimi lasmi, bosa, v samodelni spodnjici in raskavi srajci, tiha kot grob, odpirala je Romanka vrata in oprezno zaprši jih, s svetilnico z visokim cilindrom v temni veži svetila nestalnim korakom sinovim. Tiho je svetilnico postavila na

mizico v kuhinji in roke prekrižavši na prsih vrnila se k prihajaču, za katerim je vhajal oster tok zraka in prituljeno plazil se Žužik.

Kot pred četrtnko ure pred svetilničnim kolom, tako se je tudi sedaj ustopil pred njo ter mirno dejal :

„Mati, dajte denarja !“

Ona ga gleda s steklenimi očmi in niti besedice ne dá iz ust ; videti je bilo celo, kot bi niti sape ne bilo v njenih prsih. Glas nekoliko povzdignivši, on znova veli :

„Mati, dajte mi moj denar !“

Z veliko, črno pestjo se udari po prsih ter naprej nagnjen in z očmi bliskaje naglo jecljá :

„Potrebujem ga, zelo potrebujem...! Ako ga ne daste, grem, pa se obesim. Tam imam veselo družbo..., pozval sem jo, da jo pogostim... Vrgli so me pred vrata, ker nisem imel s čim plačati... Šlomka, ta vrag, ne dá na dolg... Sramota !.. Tisti vaš Vincent je kričal, da sem berač... Pokažem mu, kakšen berač sem... Pred mano se gospodje odkrivajo... Hlevinski mi roke poljubuje, da bi vzel njegovo hčer... o... da sem jaz berač... on je berač, lopov, pijanec“...

Tako je govoril dobrih pet minut. Ona pa ni izpregovorila niti besedice, skoro dihati se ni upala. Le gledala ga je in trepalnice so se jej naglo gibale. On postane nepotrpežljiv ter jo cuka za srajčin rokav. Sedaj še le migne z glavo ter veli tiho :

„Ali si zopet pijan...?“

Na ta opomin se on razjezi ter odločno ugovarja :

„Morda ste vi pijani — jaz žganja niti v ustih nisem imel: Jaz sem najboljši delavec v Ongradu, pred mano se odkrivajo gospodje. Hlevinski mi roke“...

A naglo sam sebi preseka besedo, roko, s katero se je tolkel po prsih, stisne v pest ter kriči s hripavim glasom :

„Denarja mi daj, slišiš! Kaj pa misliš? Ali jaz nimam pravice do svojega prisluženega denarja? Odpri: Ako ne odpreš, vzamem sekiro ter mahnem po kovčegu, da se razdrobí v kosce...“ Žena se gane z mesta ter s tako silnim skokom, da so se potresli stoli, stoječi v kuhinji, pade na kovčeg ter se usede nanj. Z bosima nogama v tla uprta sedi tu vzravnana, brez besede zroč v sinovo obličje in težko sopèč. Zdelo se je, kot bi s svojim telesom siloma hotela prikriti pijanost sinovo. On se je opotekal pred njo, mahal z rokami ter sedaj šepetal uverujoče besede, sedaj na kratko zakričal. Stokrat je že na glas zakričal ali zateptal, a iz njenih ust je prihajal z naglim sikanjem jedini samo zamolkli in proseči izraz :

„Tiho, tiho! tiho!“

Z očmi bliskaje kot razljučena zver, zgrabi jo on za roke ter jo hoče potegniti s kovčega. Še le sedaj se razširijo njene male, sive oči. Z močno

svojo pestjo ga tako sune v prsi, da se, slabo stoječ na nogah, opoteče k nasprotni steni. A takoj zopet skoči naprej in ž njim tudi Žužik, ki je mislil, da njegovemu gospodarju nekdo hoče krivico delati, ter se je zato dvignil ter bil močno lajajoč pripravljen braniti. Vrišč, ki so ga delale teptajoče moške noge, surovi kriki in pasje lajanje, bil je čedalje hujši in na kovčegu sedeča žena je z neprestanim jednoličnim sikanjem ponavljala :

„Tiho, tiho, tiho !“

Brez moči vsled neizmerne vzburjenosti in preplašena od skrbi, da bi ljudje, slišavši glasove, ne prišli ter jo videli tu v sramoti, zlezla je naposled s kovčega na tla ter obraz zakrivši si z rokama pričela na glas plakati. Prej je v jedno mér ponavljala : tiho ! tiho ! tiho ! a sedaj se je sama kosala ž njim ter ihtela glasno tožeč, kot bi bila ponorela. Kakor se ni znala tiho smejati, tudi ni znala tiho jokati. A ta njen glasni jok je posebno uplival na Mihalka. Prisedel je na tla ter tudi on pričel plakati. S pestmi otiraje si oči, pričel je tožiti :

„Jaz nesrečni človek — izgubljen... popolnoma izgubljen. Ljudje me imajo za norca in pred vrata me mečejo... Nihče me ne pomiluje, nihče nima sočutja zame ; uboga sirota sem na svetu, uboga, nesrečna... brez očeta, brez lastnega doma... in mati plaka nad menoj... še Bog me prekolne, ko mati nad menoj, nad svojimi sinom preliva solzé...“

Videč ga plakajočoga in čuječ njegovo žalost, raztopi se Romanka kot sneg na solncu. Z rokami ga objame okrog vratu ter govori, s solzami namakajoč mu obličje :

„O res je, res, da si uboga sirota, brez očeta vzgojen in brez lastnega kotička...“

„In celó mati me zove pijanca“, toži on dalje. Ona se v solzah pričenè smejati.

„Ali sinko, le v svoji skrbi sem se tako šalila... Kakšen pijanec neki ! Tako govore le hudobni ljudjé, ki te hočejo sramotiti... Ti si najboljši delavec in najlepši mladenič v Ongradu... ti bi lahko kneginjo dobil za ženo... Hlevinski ti skoro roke poljubuje, da bi šel delat k njemu...“

Vsak, kdor bi ju bil tako videl ter poslušal njiju razgovore, mogel bi si misliti, da sta oba pijana. In temu je bilo res tako. Jok in jadikovanje sinovo je ženo opijanilo kot kaka opojna pijača. Kadar sta tako skupno menjavala svoje čute ter plakala, nagnil je časih sin, zaspan od pijače, glavo na kovčeg ali na materina kolena ter zaspal v topli kuhinji. Kako je bila ona takrat srečna ! Vlekla ga je z nenavadno silo na posteljo, pokrilo s plahto, potegnila mu čevlje z nog ter sama, ugasnivši svetilnico, legla na ozko, golo klop, pokrita samo s staro, volneno ruto. Žužik, ki je bil tudi srečen, zvil se je v klopčič v kuhinjskem kotu pri peči in maček je glasno predeč spal na ognjišču. In tam v temni, blatni ulici sta se svetili

dve rmeni luči v popolni tihoti; to noč že nikdo ni več hitel k njima.

Največkrat se je Mihalek po kratkem obotavljanju težko in z močnim gibanjem dvignil od tal ter zopet od matere zahteval denarja. S srcem, stiskajočim se od bolesti in trpljenja, boječ se v jedno mér, da bi ljudje ne slišali hrupa in ne prišli, je tresoč se vstala tudi ona; odprla je kovčeg ter sinu stisnila v roke zvitek denarja. Ihteč je znova ponavljala: Tiho, tiho, tiho! uboga sirota moja, tiho vender, tiho!

Nekaj minut po tem je po ulici, držeči k Šlomovi krčmi, zopet korakal opotekajoč se in surovo pačeč se pijanec in za njim se je vlekel pes s premočenim hrbtom in povešeno glavo, podoben trepetajoči senci trpljenja in bede.

Često so prišli dnevi, večkrat tudi tedni, ko spretnega in pridnega delavca nikdo ni opazil v mestu; za to pa je bilo videti pred vrati te ali one krčme lisastega psa, stražečega svoje mesto z brezmejno ustrajnostjo. Skrčen, žalosten, z mokro in zježeno dlako je časih odletel, da bi na kakem smetišču kaj ujel, potem pa se je zopet zvil v klopčič ali pa ves otožen, iztegnivši vse štiri noge, z bojazljivimi očmi gledal hišna vrata in stene.

Take čase se je izpremenila tudi Romanka, da je ni bilo spoznati. Njene svetle in žive oči so ugašale, gledajoč s srpim pogledom izpod dvignjenih in naježenih obrvij; na licih in čelu so se ka-

zale črne lise. Nagla spretnost njenega kretanja se je izpremenila v okorno vlačenje kot v sanjah; zgovornost se je umaknila trdemu molčanju. O sinu je molčala ko grob, a če jo je vender-le kdo uprašal, lagala je, hoteč biti na videz brezskrbna in smela. Dejala je, da ga je Hlevinski poslal na kmete, da bi tam namesto njega vodil grajenje velike palače. Ako pa je poslušalcu ali poslušalki iz očij brala neverjetnost, pričela je z dolgo in ne- navadno živo domišljijo pripovedovati o tej palači, katero je gradil njen sin. Tam bodo baje taki stropi in peči, kakeršnih še nihče ni videl in katere zna delati na celem svetu samo njen Mihalek. Take palače, kakor jo sedaj zida deset milj od Ongrada, ni v celi Poljski, dà, niti v Parizu. — Pripovedujoč vse to, je tako zatrjevala zidarsko slavo svojega sina, da je tudi sama verjela vse, o čemur je pravila. Oči so se jej zopet lesketale, glas se je dvigal in padal, njena postava se je dvigala in jačila od ponosa. A naglo je pretrgala lepo pripovedovanje svoje, očesne veje so se jej pričete tresti, ustne trepetati kot trepetlikini listi; zgrabila je za vedro ter bežala po vodo, če prav jej je ni bilo treba, ali pa se je, pobegnivši iz kuhinje, skrila v temni drvarnici, iz katere je prišla še le čez nekaj minut z bremenom drv na ramah. Čudovita palača z odrom vred, na katerem je urno in lično sukal ometačo mladi, visoki delavec, podrla se je v raz-

valimo pred njenimi, najedenkrat izpremenjenimi očmi.

Drugič je zopet poskusila drugačno laž. Pravila je, da je sama Mihalka poslala na kmete k svojim sorodnikom. Tam ima teto, kateri se toži po njem, in bratranca, imovitega gospodarja, katerega mora dečak vendar časih obiskati, ker ga imajo grozno radi, njega in njo. Kakor o tisti palači, tako je tudi o teh sorodnikih ljudem pripovedovala na dolgo in široko. Zopet se je dala premotiti od laži, zopet jej je veselje in ponos razjasnil obličje ter vzravnal njeno postavo in zopet je brez potrebe bežala v drvarnico ter skrita za skladnico polén lomila z rokami, da so pokale v členkih, in jadikovala s prisušanim glasom. — „O, saj nimam niti brata, niti sorodnikov, niti prijatelja! O, uboga, zapuščena sirota sem na tem svetu in gledati moram popačenost svojega lastnega otroka!“

Ako ni bila vprašana, je molčala ter se le tistim, v katere je najbolj zaupala, časih približala ter skrivnostno šepetala:

„Kaj bo iz tega? Kaj bo iz tega?“

O takem času, ko sta jej bili lici zaznamenovani z rdečimi lisami, kot bi iz njih vrele velike kaplje krvi, upirala je svoj obraz v dlani ter ga v osebo pred njo stoječo obračala s pogledom smrtno ranjene zveri. „Tiste šipe.... v tisti ulici.... so gotovo volčje oči, cenjena gospa! Ko me je

Roman vozil po gozdu, videla sem neko noč, da se je nekaj svetilo v goščavi. In Roman mi je dejal: „To je volk!“ Jaz sem se od strahu pričela kar tresti, on pa se je smejal. Prav gotovo se je smejal, ko je videl volka. Ničesar se ni bal. „Ne boj se“, dejal je, „zver zbeži pred zvoncem“. — In res, zbežala je pred zvoncem. A kadar grem sedaj po tisti ulici ter vidim tista vrata in tisto okno, pričnem se prav tako tresti kot takrat, ko sem ugledala volka v temi mej goščo. . . . Volčje oči, gotovo so to volčje oči!“

Iz obrazovega izraza je bilo mogoče čitati misel, katere ni mogla izraziti, da ta mestni volk žre njeno dete, a ona mu ga ne more iztrgati iz krempljev.

Poskusila mu je je iztrgati. Zvečer, ko že ni imela več dela, vrgla je preko glave ruto ter pohitela v mesto. Celo uro je hodila po tisti ulici. Plazila se je okrog vrtov in zidov malih hiš, po jedni in po drugi strani, večkrat se ustavila pred tistima dvema rmenima lučima, hodila okrog njih, prisluševala pri oknu ter stopala k vratom. Dasi je bilo tema, spoznal jo je Žužik ter po tihem žalostno zavil, spenjaje se jej k rokam in kvišku skakaje. Ko se je ganila z mesta, šel je za njo in ž njo se tudi vrnil. Časih sta ti dve mračni bitji drugo za drugo hodili doberšen del noči. Zgodilo pa se je tudi časih, da je žena z odločno preudarjenim kretanjem in dvignjeno glavo stopila v

krčmo in za njo vstopil tudi pokorni pes s povešenim repom. Kaj sta delala za temi vrati? To ni znano; ali četrť ure ali še pozneje je žena prišla ven, usta si zakrivajoč s koncem rute, ki jo je imela na glavi, najbrž, da bi vdušila jok; in žival je priletela ven presunljivo cvileč s privzdignjeno nogo in skrivljenim hrbtom. Po vsakem takem nesrečnem poskusu, da bi svojega otroka iztrgala iz krempljev mestnemu volku, postala je Romanka taka, kot kak avtomat, ki se je gibal z vztrajno silo, ki pa ni imel v glavi niti misli, niti pameti. V izpolnjevanju svojih dolžnostij navadno jako goreča, jih je sedaj tako zanemarjala, da je trebalo precejšnje potrpežljivosti. A temu nikakor ni bila uzrok lenoba, marveč raztresenost in zamišljenost, vračajoča se vsak hip, vzbujala je v njej utis zaspance topoglavosti. Takrat se ni umivala, niti česala in sploh ni pazila na-se. Razmršeni lasje so jej padali izpod obledele rute ali umazane čepice. Jopo je imela odprto! Na nogah je imela stare copate, v katerih je hodila bolj tiho nego prikazen in rahlo kot v sanjah. A rdeče lise, s katerimi je bila posuta njena ormenela koža in pogosto vitje rok brez glasu in tako silno, da so jej pokali členki — vse to je njeno umazano in zmršeno postavo kazalo v jasni svetlobi velikega trpljenja.

Neko jutro se je pojavila ljudskim očem nepričakovano v novi preobrazbi. Zopet izgovorna in živahna, v rožasti ruti in z belo čepico na glavi,

umita, počesana, s čistim predpasnikom, imela je obraz svež in žareč, oči svetle, nsta odprta za neprestano pripovedovanje, spremljano od glasnega smehu. Še takrat, ko je molčala, se je nekako smejal in veselil njen topi nos in gibčne gube na čelu. Učeraaj zvečer ali po noči je prišel domov Mihalek. Bil je tak, da že ni bil več podoben človeku.

Raztrgan, bos, dišeč po žganju, z razmršeni mi lasmi, polnimi slame in perja, a popolnoma trezen je prišel ter se ustavil pri vratih. Gledal je plaho kot zločinec, ki ne sme stopiti naprej, in njegov pogled je begal po vseh kuhinjskih kotih, kakor bi prosil usmiljenja. Uzrši ga takšnega, padla mu je Romanka okrog vratu s krikom, v katerem sta se združila smeh in jok, ter ga vlekla h kuhinjski klopi. Ko se je usedel, imejoč čepico v jedni roki in z drugo v zadregi gladeč Žužika — pričela je begati po kuhinji. Pred vsem je vso svojo posteljo znosila za peč ter tam postlala na tleh. Saj se vendar ni mogel takoj pokazati ljudem brez spodobne obleke, z zabuhlim obličjem in modrimi lisami na čelu! Za pečjo bo torej čakal tako dolgo, da se ves izpremeni od nog do glave. In pomagala mu je slačiti cape, v katerih je prišel, in položivši ga na svojo posteljo za pečjo pričela pripravljati samovar in pogrevati jedila, katera je prihranila vsak dan za slučaj, da bi se vrnil. Čaj in jedila mu je nesla za peč, in tam sta se pričela razgovarjati v temi, v katero je prodiral le medel žarek

svetilničin. Govorila sta tiho, skoro šepetaje. Šepetani razgovor je bil pomešan z glasovi poljubov, ihtenjem in odločno izraženimi obljubami in prisegami. On je jadikoval sam nad seboj, a ona ga je tolažila. Pri tem je bilo slišati udarjanje žlice ob čašo.

Ko bi bil kdo takrat globeje pogledal v široko zapečje, ugledal bi bil ženo, sedečo na tleh v blede svetlobi in z žlico čaja dotikajočo se ust v temi vzravnanelega moža. Pitala ga je kot otroka in solze so jej tekle po obrazu, razjašnenjem od širokega usmeha. Časih se je iz teme pokazala velika, črna roka z velikimi prsti; prijela jo za roko in usta, katerih ni bilo videti, ter se je dotaknila z glasnim poljubom. To je trajalo jedno uro ali pa še delj, dokler ni izpregovoril moški glas :

„Mati, prosim te, daj Žužiku jesti!“

Žena je skočila iz zapečja ter dala Žužiku ostanke kaše, v kateri je bilo nekaj kostij, in ko je pes hlastno jedel, gladila ga je smehljaje se po trdi in od blata sprijeti dlaki.

Zjutraj je zopet ustavljala tiste, katerim je poprej pravila o tistih „volčjih očeh“ ter jih izpraševala: „kaj bo iz tega?“ A sedaj je imela v obrazu izraz skrivnega veselja. Široko in živo kriječ z rokama, pripovedovala jo zmagoslavnim obrazom in pridušenim šepetom :

„Vse je zopet dobro! Dejal je, na mojo vero, da je dejal, da nikdar več ne bo! In sedaj bo

vztrajal! Ta pot bo držal besedo, kakor gotovo je Bog nad menoj! O, sedaj ga poznam in vem, da bo sedaj držal besedo!“

O prvem prostem trenutku je kar najhitreje hitela v mesto ter za vse svoje prihranjene novce — imela je dovolj, ker za sebe ni kupovala prav nič — kupila sinu celo obleko; jopič, vrhnjo suknjo, čepico in tudi čevlje. Vse to je kupovala pri starinarju, tedaj jako po ceni, in ko je na ta način opravila sina, šla je z njim po nekaj dnij trajajočem bivanju za pečjó k zgodnji maši ter ga, kot se je izrazila, spremila k izpovedi. Takovo spremljanje k izpovedi se je ponavljalo brez izpremembe po vsakem Mihalkovem povratu z dolge a bliske poti. Mili in kot dete pokorni mladec se je izpovedal klečé, goreče molil, tolkel se po prsih s črno roko ter skupaj z materjo šel iz cerkve. Ona ga je spremila v svojo kuhinjo ter si ga tam brez prič pozorno ogledala od nog do glave. Zopet je bil tak kot poprej. V žarkih vzhajajočega solnca ali v široki progi belega odseva ob okno zadevajočega snega, stal je tu uljuden, postaven, jak, lepo opravljen, s svojim prijaznim in svežim smehljanjem na ustnicah, s prostim in jasnim pogledom iz hitrih, žarnih očij. Sedaj mu ni padla okrog vratu; stopila je počasi k njemu in gladeč ga po roki in gledajoč vanj dejala:

„Sedaj pa idi dela iskat, sinko“. Njeno obličje je bilo priljudno in prijazno in postava ter

zvok njenega glasu sta imela v sebi tako milino, kakeršna se je druge čase tej ženi zdela popolnoma nedostojna. V nekaterih teh neizrečenih izrazih je bilo obseženo vse, česar ni znala povedati, odpuščenje, pozabljenje in blagoslovljenje...

Za delo mu ni bila trda. Šel je h Hlevinskemu in ta mu je vse odpustil. Imoviti mojster je imel očitno slabost nasproti temu zalemu mladeniču in izvrstnemu delavcu.

Slabost nasproti Mihalku se je kazala tudi v gospé mojsterici in imeli so jo zanj prav za prav vsi, ki so ga poznali. Svoje dobre tedne delaven do neumorne marljivosti, bil je takó priljuden, postrežljiv in vesel, da so ga znanci šaljivo imenovali navihanca in prekanjenca. Na raznih godovih in krstinjah je plesal mično in brez truda kot nikdo drugi; ko so o pustu pri kakem cehovnem sosedu izbrani meščani predstavljali zgodbo kralja Herodeža, oblekel se je on za satana ter s svojimi skoki in burkami v smeh spravil vso družbo, takó da so vsi ob kolena tolkli od smeha. In koliko kratkega časa in smeha so vzbujali pri Hlevinskih ilnati petelini in kokoši, katere je gospodični Zofiji gnetel in takó lepó slikal, da so bile kot žive videti! Igral je tudi na harmoniko. Sploh so bili sosedje in prirejevalci raznih domačih zabav vidno prepričani, da je tam, kjer je gospod Mihael zraven, tudi veselo in jako prijetno. Veselje in prijaznost pri pogledu nanj izrazovale so tudi svetle

oči in ljubka usta jedne Hlevinskih hčera, katera je iz kratkega krila že vzrastla v vitko in s celo polnostjo postave razvito devojko.

Nekoč je šel zidarski delavec z dela; bil je že mrak, ko je šel mimo neke hiše ter čul v veži žalostno, tiho mijavkanje. Po jeznem nemiru, ki se je lotil za njim tekajočega Žužika, je sodil, da mora mačka takó mijavkati. Stopi v vežo, pogleda za zid v temni kot ter res najde nekaj mesecev sturo mače, katero je bržkone kdo zapodil v neprijetno jesensko vreme. Pripogne se, pobere od tal tožečo in gladno bitje, pokrije, držeč je v roki, s koncem grobega predpasnika ter je gleda nekaj časa.

„Revišče!“ posmeje se mačetu, „a kaj naj počnem s teboj? Ali naj te nesem k materi, ali kaj?“

Zdajci dvigne oči in pred njim je stala z rdečimi ustnicami in jasnimi očmi Zofka Hlevinska. Šestnajstletna hčerka mojstrova zarudi do ušes. Toda plaha ni bila.

„Kaj pa držite v roki, gospod Mihael?“ izpregovori, stoječ sredi veže.

On je bil ves v zadregi. Čudno! Ta smeli mladec, kadar je šlo za poziv na pijačo z veselo družbo, ta pretapač iu togotnež, kadar mu je žganje vzkipelo v glavi, pozabil je, da ima jezik v ustih vpričo te skromne deklice, ki je prijazno gledala nanj. Čez nekaj trenutij sname čepico ter vzdihnivši veli:

„Dober večer, gospodična Zofka!“

Hotel se je elegantno prikloniti, a noge so mu bile kot k zemlji prirastle; samo malodušno pokima z glavo,

„Dober večer, dober večer!“ zažvrgoli zopet hčerka mojstrova; kaj pa ste pobrali od tal, gospod Mihael, ter sedaj držite v roki?“

„To je — prosim, gospodična Zofka — mačka!“ odgovori on z vzdihom.

In ona, očitvidno zadovoljna, iztegne roko proti njemu. Dasi je nosila klobuk in ličen plašč, rokavic ni imela. Male od mraza rdeče ročice iztegne po stvari, ki je sedaj oba zanimala.

„Ah!“ pravi, „kako je lepa!“

„Lepa; a ne vem, kaj bi počel ž njo“.

„Podarite mi to mačko, gospod Mihael!“

„To grdobo hočete rediti, gospodična Zofka?“

„Hočem! kako ste dobri, Mihael, da ste se usmilili te stvarice ter jo pobrali od tal“.

„O, vi ste predobri, gospodična Zofka, da jo hočete rediti“.

„Jaz imam vse živali zelo rada....“

„Jaz tudi....“

Na ta način pomenkovaje se, gledala sta drug drugemu v oči. Deklica je utaknila mačko v široki rokav svojega plašča ter njen gobček pritisnila na rožaste ustnice.

Ta hip izpreleti rudečica mladeničevo čelo gori do črnih las.

„Bog vé, kaj bi dal za to...“ pravi, a preseka besedo.

„Za kaj?“

„Za to, da bi gospodična Zofka tudi mene imela nekoliko rada.“

Ona za trenotje povesi oči, a jih takoj zopet dvigne.

Odločen izraz izpreletí nje mlado obličje. Bolj tiho nego prej odgovori :

„Jaz vas imam zeló rada, gospod Mihael, že dolgo, od mladih nog. A imela bi vas še nekoliko rajša, ko bi vi, gospod Mihael, ko bi . . . . ko bi . . . .“

„Ko bi . . . . kaj naj bi?“

„Ko bi bili, gospod Mihael... vedno taki, kot sedaj... oče in mati zelo želita, da bi ne bili... ne bili...“

Z nova mačkino glavo pritisne na ustnice ter končá jedva slišljivo :

„Da bi ne bili nikdar drugačni, gospod Mihael, kot ste sedaj“.

On je razumel in žarka rdečica se mu je razlila po obrazu.

„Gospodična Zofka“, šepetá, „kakor gotovo je Bog nad menoj, kakor gotovo mi je življenje drago, prisegam, da bodem odslej vedno tak, kot sem sedaj“.

Neumljivo je, kako je segla rdeča ročica mojstrove hčere v veliko, od apna pobeljeno roko zi-

darskega delavca. Stisnila jo je krepko in prisrčno. Brez slovesa sta odhitela na nasprotni strani. Za njim je z veselimi skoki tekel Žužik; ona pa je v plaščevem rokavu odnesla izstradano mačko.

Nekaj celih mesecev so bili Romanka, Žužik in jedna hčerka najimovitejšega mojstra v Ongradu zeló srečni. Potem...

V.

Zidarsko rokodelstvo, dobro izplačujoče se svojim delavcem, ima to slabo stran, da nekaj mesecev v letu ne daje nikakega opravka. Od marca do oktobra, najdelj do novembra lahko delaš, kolikor se ti poljubi, ko pa pride veliko jesensko deževje in zimski snegovi, ne preostaje ti družega kot roke križem držati in postopati, naj bi še tako potreboval dela. Nekateri si pomagajo na ta način, da se bavijo z lončarstvom in v zimskih mesecih izdelujejo lonce. To je poskusil tudi Mihalek ter šel v pozni jeseni delat k lončarju. A ta poskušnja se mu ni posrečila. Zaprta in od ognja razpaljena delavnica, lezenje v vroče peči, vse to je pogubljivo uplivalo na njegov značaj, zahtevajoči pri delu zračnosti, prostora, širokega kretanja za močno roko in vetrovnega zraka. Poleg tega se mu je zdelo lončarsko rokodelstvo nekaj ponižujočega in primernege samo neveščim in revnim ljudem. Skratka, to delo mu je mrzelo in štiri ali

pet mesecev ni imel prav nikakega opravka. Romanka se je dobro spominjala, da se je baš tisti čas, ko je bil brez dela, prvokrat opijanal. Bil je takrat devetnajst let star. Bog vé, kaj ga je prvi krat potegnilo k volčjim očem. Bržkone ga je lončar Vincenti pozval h krčmarju Šlomu na „gosti“ in ga je objednem vabila tja kakova deklina z nesramnim, a črnim in žarkim očesom. Tisti čas se je to pripetilo le tam pa tam; a prišla so razna znanja, sestanki, veselje nad družčino in vabila veselih družb. Vesele družbe so postale Mihalkova strast. Bahal se je s tem, da je mogel koga povabiti in pogostiti, da je boljše igral na biljardu nego li drugi in da je ženski del te družbe norel za njim. Igral je na biljardu, živahno kretal ter vriskal po krčemskih sobah; in kako bi ne vriskal in ne skakal po pivu, žganju in pijači, ki je bila gostom božanska pijača in ki se napravi iz gorečega vinskega cveta in vanj tekočih kapelj sladkorja, raztopljenega nad modrim plamenčkom?

Pred materjo in Hlevinskim se je Mihalek časih skušal opravičiti.

„Delaven človek tam pa tam potrebuje zabave“, dejal je.

Po zimi, ko ni imel dela, pa je zopet govoril o dolgem času, ki ga je tako moril, da bi se moral utopiti ali obesiti, ko bi ne šel v krčmo.

Imel je mnogo tovarišev, ki se niso dolgočasili kot on. Ko ga je Romanka opozorila na to, odgovoril je :

„To je druga ! Sami reveži in nevedneži ; ker delati ne znajo, jim tudi ni treba zabave. Mleko imajo v žilah; a jaz imam kri kot ogenj !“

Te besede so v ženi vzbujale misli, s katerimi ni vedela kaj početi. Pozajemajoč juko, sekajoč kotle in prebirajoč zelenjavo je mislila, preudarjala, a razumeti ni mogla práv nič . . . kako bi to bilo mogoče.

„Kako bi to bilo mogoče“, govorila je ljudem, v katere je zaupala, „da bi se on zato popačil, ker je boljši od drugih... Kakor revež in nevednež spi celi večer za pečjo in ne greši, a on v svoji pridnosti sicer najlepše dela, a tudi najbolj Boga žali. . .“

Časih so jo obhajale misli, ki so silno napenjale njen duh. Obraz podpirajoč si z dlanjo, govorila je z izrazom, topim od samega premišljevanja :

„A zakaj tisti učeni in bogati gospodje takó ne napravijo, da bi bile za revne, neumne ljudi druge zabave kot tiste pri Šlomu?“

Po tistem sestanku Miħalka z Zofko Hlevinsko, ki je bil spomladi, si Romanka dolgo časa ni glave ubijala s takimi mislimi in skrbmi. Mladenič je vse poletje in del jeseni delat kot vol, s pomočjo Hlevinskega res odšel na kak vnanji dvo-

rec delat ter si prihranil lepe novce v materinem kovčegu: sklenil je bil, da bode skrbel, da bode to zimo imenovan za pomočnika. Sam cehovni mojster Hlevinski ga je priganjal k temu, obljubjuoč mu konečno povišanje.

„Čez jedno leto“, dejal mu je, „te napravim za mojstra in čez nekaj let, ako bodeš imel pamet — no...“

Mojster ni končal, ampak se samo šegavo nasmehnil, vihajoč si z jedno roko plavo brado, a z drugo rožljaje s sreberno urno veržico. Svojim znancem pa je rekel:

„Ta Mihael, to je moja desna roka. Mladec je močan, da je kaj! Ko bi le... tam pa tam... imel bi ga za Zofko rajši kot katerega koli drugega. A mogoče, da Bog dá, da to... da se ta mladost iznori!“

V novembru Mihalek že ni imel nikakega dela; samo v kuhinji pri materi je že nekaj večerov iz gline narejal viteze za gospodično Zofko. Sedaj, ko je bila že odrastla, bi ne bilo umestno, poklanjati jej kokoši in peteline. Vitez, to je kaj drugega! Postavi si ga v sobi na omaro za perilo. A nesreča je bila, da je gnetenje vitezov iz gline z vso opravo in slikanjem orožja presevalo umetniške zmožnosti zidarjeve. Gnetel je, lepil, skušal slikati, a uvidel je sam, da njegovo delo ni ničemur podobno. Iz jeznega povdigovanja obrvij in surovega glasu je bilo možno spoznati, da se je v njem pri-

čelo nekaj kuhati in zbirati. Presedel je v kuhinji cele dni in večere, zlezal za peč, skušajoč zaspati, učil Žužika novih umetnostij, z zaljubljenimi pogledi spremljal gosposko Roziko, dokaj zalo dekle, lovil se ž njo po kuhinji, z materjo prepeval posvetne in pobožne pesmi — z jedno besedo, poskusil je vse, kar bi ga bilo moglo kratkočasiti. A postajal je čedalje bolj zlovoljen, jedel je menj, glas mu je postajal surov in vedenje vihravasto. Na zadnje je nekega večera razbil viteza, ki je bil v lončarski peči že do dobrega užgan, ki pa je bil sicer bolj podoben ovnu z jednim rogom, nego li vitezu s kopjem, vzel nekaj iz materinega kovčega, nadel si čepico ter odšel. . . . Ko je bil na ulici, korakal je od kraja hitro; pozneje je umiril korak ter šel dalje po svoji navadi s povešeno glavo. V temni ulici so se kot po navadi lesketala rmena okna in steklena vrata Šlomova. Moška postava, črtajoča se črno v trdi temi, šla je naravnost proti onima dvema lučima ter se, prišedši do njiju, z močnim ukretom obrnila na tisto stran, od koder je bila prišla. Potem se je zopet vrnil s konca ulice, stal nekaj časa pred lesketajočima se točkama ter šel nekaj korakov naprej. Tako se je nekolikokrat približal volčjim očem ter se oddaljil od njih, in izognivši se jima na videz bežal pred njima, dokler ni naposled z naglo odločnostjo skočil na lesene stopnice, še čepico potisnil na stran, siloma odprl vrata ter izginil za njimi. Na lesenih

stopnicah je ostal le pes, ki se je brez odlašanja ulegel ter zvil v klobčič.

Drugi dan je bila nedelja. Veliki prostor pred cerkvijo je bil pokrit s snegom, ki je padel čez noč, in bleda solnčna luč je razsvetljevala pisano ljudsko skupino. Ravno se je končala nedeljska služba božja. Ljudje raznih stanov so prihajali iz cerkve ter se izprehajali po trgu ali pa stali v skupinah, pomenkujoč se in motreč gibajoče se tolpe. Mlada hči zidarskega mojstra je prihajala iz cerkve. Šla je nekaj korakov pred materjo in sestrami ter lahno, sveža in vesela stekla po cerkvenih stopnicah. Bila je zelo vesela, ker je vedela, da jej kot vsako nedeljo pod stopnicami nekdo zastopi pot, prikloni se jej lepo, pogleda jo goreče ter poskrbi, da ga ugleda mati ali oče, nadejajoč se, da mu dovolé spremljati jih po mestnih ulicah; mogoče, da ga tudi povabijo na nedeljske kolače in pečene klobase. To se je od nekega časa dostikrat zgodilo, in mojstrovo hčerko je to zelo veselilo. Stekla je tedaj lahno in veselo s stopnic, od daleč sijajoč z rdečo pentljo, s katero si je danes nakitila svoj skromni klobuček. Njeno okroglo lice je bilo rdeče kot zrela breskva, rožaste ročice je imela na pol skrite v rokavih cenega plaščka. Kar se jej jasni očesci široko odpró in po celem obrazu se jej razlije izraz neprijetnega čudenja. Na zadnji stopnici je nekdo stal, očitvidno čakal nje ter se smehljal jej nasproti z grdim nespodobnim usme-

vom. V svesti si je bila, da ugleda mladeniča v grobem, a čistem in prikladnem plašču, v čepici, malo po strani potisnjeni na črnih laseh, skromno, uljudno in nekamo elegantno držečega se. Na mesto tega pa je ugledala človeka v zamazani suknji, blatnasti obutali, s čepico na tilnik potisnjeno in smešno s strehico kvišku štrlečo, z rdečim obrazom, motnimi očmi in s tistim nekako surovim, grdim usmevom na ustnicah. Obleдела je nekoliko, ugriznila se v koralne ustnice ter se s solzami, ki so jej naglo kanile iz očíj, obrnila v nasprotno stran stopnic, kjer je on stal ter jo očividno čakal. A zdajci naglo skoči k njej, odmakne ljudi ter se jej zagleda v obličje.

„Čakal sem vas, gospodična Zofka“, izpregovori z glasom čudno posurovelim in hripavim, ne da bi snel čepico.

Zofka nič ne odgovori ter hiti dalje po tlaku. Tako se je stiskala k cerkvenemu zidu, da si je polovico plaščka pobelila. Ne da bi koga pogledala, videla je izpod povešenih očíj, da so ljudje, katerih je bilo polno tam, pričeli nanjo gledati in nanj tudi. On je šel v jedno mér poleg nje, nekako čudno gugajoč se, ter z neotesanim glasom govoril dalje:

„Na mojo vero, celo uro sem pred cerkvijo čakal gospodične Zofke. Tam imam veselo družbo, a vse sem pustil, samo da bi vas videl. . . Verjemite mi, ali ne, a čujte, gospodična Zofka, lepšega dekleta od vas ni v celem Ongradu“.

Deklico oblije temna rdečica, še bolj se pritisne k zidu, pospeši korake ter pravi jokavo :

„Pustite me v miru, gospod Mihal! prosim vas, idite proč od mene, pustite me v miru!“

Solze so jej pričele teči po vročih licih, a na vso moč je zadrževala jok, ter ni niti hotela dvigniti očíj, kojih veje so naglo utripale. Videla je samo veliko, rdečo roko z iztegnjenimi prsti, s katero se je bil njen spremljevalec udaril po prsih.

„Na mojo vero“, kričal je, „naj me ta hip strela zadene, ako sem vam hotel storiti kaj žalega... Gospodična Zofka, ljubim vas nad svoje življenje, nad bogastvo, nad vse“...

Nekaj blizu stoječih ljudij se je glasno zasmejala na to zaljubljeno priznanje, izgovorjeno s surovim in hripavim glasom sredi mesta in tolpe ljudij. Mojstrova hči, podobna od hrta preganjanemu zajcu, se naglo obrne ter prične bežati nazaj proti cerkvi. Na tej strani se je vsaj mogla nadejati rešitve od prihajajočih roditeljev in prijateljev. A Mihalek je uvidel, da beži pred njim ter jo prijel za roko.

„Ho, ho!“ zakričal je; „iz tega ne bo nič! Na mojo vero, da ne pustim! Kaj je to? Ali nimam pravice do tebe? Jaz sem tvoj dragi in ti si moja draga. Midva sva že pred Bogom mož in žena! Ako bodeš bežala od mene, ubijem te, kakor gotovo je Bog nad menoj, ubijem te! Ti si moja

in nikdo naju ne razloči. Ko bi te hotel vzeti kak general ali knez, ubijem ga, kot psa ga ubijem!“

Bijoč se ob prsi z rdečo roko z iztegnjenimi prsti in žugajoč s pestjo, kričal je čedalje huje in suroveje ter Zofko, ki se mu je hotela iztrgati, vlekkel k sebi. Vedno večja je bila tolpa ljudij, ki so ja obkroževali ter se smejali pijancu; nekateri so pomilovali deklico, drugi pa so se jej naravnost posmehovali. Nekdo je zavpil nad stražnikom, ki je šel preko trga ter sedaj hitel na mesto, kjer so se gnetli ljudje ter se razlegali moški in ženski kriki, kajti mojstrova hčerka, hoteč se osvoboditi, je kričala in na glas plakala. Mej tem pa je, predno je stražnik pritekel na mesto, mojster Hlevinski osu-pel in razburjen, rdeč kot najbolj rdeča poto-nika, sam razpodil tolpo, sunil pijanca v prsi, da je odletel mej ljudi, objel z obema rokama hčerko in kakor bi jo nehoté hotel prikriti ljudskim očem, zastrl jej s polovico svojega kožuha glavo in prsi. Mej tem je za njim pribežala tudi malo debela, zasopljena in prestrašena mojsterica ter kakor koklja s perutnicami mahala z rokami; planila je narav-nost k deklici, ki se je od joka tresla ter obličje skrivala na očetovih prsih. Dve starejši sestri, jedna mlajša in mali brat v gimnazijski obleki so ja ob-kroževali v tesnem krogu. Hlevinski se s solzami v očeh obrne k tolpi ljudij, ki je tu stala in zijala prodajala :

„Vi ste živina, a ne ljudje!“ kričal je. „Ali

se ni mogel nihče potegniti za deklo, ko se jej je zgodila taka sramota? “

V tolpi, sestavljeni od rokodelcev, delavcev in poslov, zagodrnja nekaj oseb:

„Kdo bi se neki vtikal v pijanca? Močan je, da bi mogel vola ubiti!“

Nekdo drugi pravi:

„Saj sem vendar poklical stražnika“...

A bilo je tudi takih, ki so se smejali še sedaj. Lončar Vincenti, kot navadno pijan, ki je že zdavnaj Hlevinskega zavidal za njegovo premožnost in veljavo, gledal ga je z mokrimi očmi ter se krototal na vse grlo.

„Prav ti je! Zakaj pa si pustil, da je deklé ljubkovalo s pijancem?“

„Aha!“ — zasmije se nekaj hlapcev in delavcev — „saj je dejal, da je njegova draga in on njen dragi. Zato ima pravico tako govoriti! Sicer pa naj mojster potrese z mošnjo, dá hčeri doto in hajd k oltarju!“

Temu prizoru so stražniki napravili konec. Obitelj Hlevinskega, kateri se je bilo bati, da bi ne postala predmet surovih napadov, spremljala je z objokanimi starši in mlajšimi otroci Zofko domov. Deklica je vkljub močni naravi svoji in dobremu zdravju neprestano omedlevala.

Zvečer tega dne je Hlevinski prišel v kuhinjo k Romanki. Bilo je videti, kot bi se bil te kratke ure izpremenil in postaral. Rdeči obraz se mu je

podaljšal, belo nizko čelo se je pokrilo z gubami, velika brada, za katero se je vedno prijemal, se je hudo ježila pod nosom. Namesto, da bi vstopil počasi in prijazno, kot je imel navado, če prav je bil malo visok nasproti kuharici, odprl je hrupno vrata ter jih siloma zaprl za sabo; ne da bi pozdravil, obrnil se je k ženi, katera je opazivši ga vstala s kovčega ter stala tu kot soha nepremakljiva, z rokami prekrižanimi na prsih.

„Prišel sem vam povedat“, pričel je, „da bi svojemu sinu zapovedali... naj vaš sinček nikdar več v svojem življenju ne prestopi mojega praga... In da mi nikdar več ne pride pred oči... in če moja hčer, trezen ali pijan, še kedaj ogovori, dajem vam besedo poštenega človeka, da mu prav gotovo jedno priložim in ga še pred sodišče pokličem, ali pa tako napeljem, da ga nazadnje na moje stroške pošljejo v Sibirijo... Zapomnite si torej, da vaš sin mojega praga ne sme več prestopiti“..

Kričal je, mahal z rokami, sopihal ter hodil po kuhinji. Resnoba in prijaznost imovitega in cenjenega cehovnega mojstra je popolnoma izginila pred jezo razžaljenega kruhodajalca in ranjenim očetovskim srcem.

„Da tako sramoto napravi mojemu otroku! Mojemu, mojemu otroku! In zakaj? Zaradi mojega dobrega srca? zaradi moje naklonjenosti? zato, ker sem mu pripomogel do zasluzka? ker sem ga v

svoji hiši vzprejemal kot domačega? Hej, kak hudobnež je to!“

Pljunil je ter znova pričel govoriti in opotekati se po kuhinji.

„Deklé je izgubljeno“, kričal je, „ako v par letih ljudje ne pozabijo te sramote. Vsi sedaj mislijo, da je ž njim imela kako zvezo in vedno ji bodo to očitali. Ako se omoži, bode jo celo mož, kadar se mu bo zljubilo, jezil s tem nezaslišanim škandalom in občevanjem“.

Z robcem otiraje si mokre oči nadaljuje:

„Zakaj je ravno moje dete storil tako nesrečno!“

Žena je v jedno mér stala pri kovčegu, nepremična kot steber, s sklenjenima rokama, obraz jej je pokrivala žolta bledoba, veje so jej utripale in ustnice se tresle.

Pred nekaterimi urami je zvedela vse, kar se je bilo zgodilo pred cerkvijo; pričakovala je tega, kar jo je doletelo sedaj. Ko je bil Hlevinski, nakričavši in potoživši se, opljuval vse kuhinjske kote in gotovo že stokrat ponovil, da Mihaela noče več pred oči, ganila se je Romanka s svojega mesta ter mu s težkim korakom pri pragu zastopila pot. Tu je počenila ter mu objela kolena.

„Gospod!“ pričela je, „zahvaljujem se vam za vse, kar ste storili zanj, ali ste še hoteli storiti. Vem. . . razumem. . . namesto njega vam poljubujem roke, prosim zanj“.

Kot grah debele solze so kapale k nogam mojstru, ki se je malo omečil, dvignil jo ter poljubil na čelo. . .

Ko je nekaj dnij potem Mihalek po svoji navadi na pol pijan prišel iz krčme ter mater začel terjati za svoj denar, pokazala se je ona drugačno, nego li je bila doslej v enakih slučajih. Nikdo ni vedel, če je je stalo dosti premagovanja, da si je osvojila tisto resnost, s katero je sedaj vzprejela sina. Sedaj ga ni peljala h klopi, da bi sédel, niti za peč, marveč takoj od kraja s povzdignjenim glasom pričeli kregati. Kričeč, zmerjajoč in z rokami mahajoč mu je očitala sramoto, katero je napravil hčeri mojstrovi in njegov razpor ž njim, kateremu je bil za marsikaj dolžan hvalo; govorila je o jezi mojstrovi ter ponovila vse, kar je bil rekel. Mihalek se je sedaj zavedel dogodka, pripektivšega se pred cerkvijo in navzlic stanu, v katerem se je nahajal, bodla ga je do živega zavest o očitnem prerušenju prijateljstva z očetom Zofkinim. Od početka je odprl usta in naslonjen na steno povesil glavo. A ta poparjenost je kratko trajala; naglo jo je zamenila jeza, združila z gnevom in kesom, katerega se je zavedal. Pričel je grozno proklinjati, obsipujoč mojstra z zaničevalnimi izrazi, kričal je, da se nikogar ne boji, da je sam svoj gospod, da Hlevinskega vrže čez cerkveno streho ter se oženi ž njegovo hčerko, ker brez nje ne more živeti; saj je njen dragi in ona njegova draga. . .

Sramoto, katero je s podobnimi besedami uzročeval nedolžni deklici in hčeri svojega dobrotnika, vzburi v Romanki čustvo pravičnosti. Od kraja se je na videz razvnela, a čedalje bolj jej je rastla ljuta jeza, vzbujena bržkone od silne žalosti.

„In ti si zopet brez krivde?!“ zaupije in dvignivši roko udari sina po obrazu. Udarila ga je prvič od takrat, ko je bil še malo dete. Ta plane proti njej s stisnjenimi pestmi, popolnoma izgubivši zavednost, a ta hip stopi mej njiju majhen, a jako gibčen posrednik. Bil je to Žuzik, ki je kot navadno pritekkel za svojim gospodarjem, v kuhinjskem kotu našel kost ter jo silno grizel; ko pa je svojega gospodarja videl v takem nenavadnem boju, priskočil je k njemu ter lajajoč nad Romanko, togotil se in skakal, kot bi ga hotel braniti. Skakajoč in lajajoč se mu je zapletal mej noge ter oviral njegovo itak nestalno gibanje. Še trenotje in zgodilo se je nekaj groznega. Pijanec, razdivjan vsled poročila in udarca materinega, se je pripognil z očmi, s krvjo zalitimi, zgrabil psa za vrat ter ga telebnil od sebe. Žival je silno priletela ob rob ognjišča, presunljivo zacvilila, nekolikokrat krčevito se stresla ter nepremično obležala na tleh z raztegnjeni nogami.

„Psa si ubil, norec!“ zaupije Romanka.

Presunljivo pasje cvilenje in besede materine ga nekoliko iztreznejo. Obrne se, pogleda ter se vrže na ubito žival. Na tla sede in prijemši Žu-

žika ga trese in se mu laska, kliče ga z najprisrčnejšimi izrazi, naposled pa mrtvega psa položi na kolena ter se razjoka kot otrok.

Silni utis, ki ga je premagal, iztreznil ga je popolnoma. Plakal je četrť ure, potem pa dvignil glavo, pogledal mater ter dejal z žalostnim glasom: „Mati, sedaj pa je konec! Nič ne bo z mano! Ako sem mogel ubiti svojega Žužika, ubijem nekoč lahko tudi človeka. Ubijalec postanem in vsega bo konec!“

In zopet je, v jedno mēr sedeč na tleh, pričel plakati in poljubovati hladeče se truplo Žužikovo. Kar se Romanka usede k njemu in kot je bilo poprej ne štedi s tolažbami in laskanjem. Zopet pripravi samovar ter ga skuša napojiti s čajem; a on ni hotel piti. Tudi spati ni mogel to noč; ječal je za pečjo ter neprestano mrmral o Žužiku. Silno mu je bilo žal za psa; še bolj pa ga bolel razdor s Hlevinskim. Cele tri dni od sramote ni zlezel izza peči in v tej žalosti je popolnoma obupal nad svojo bodočnostjo. Četrť dan je šla Romanka ž njim v cerkev ter ga zopet spremila k izpovedi in zopet je prihajala k ljudem, katerim je posebno zaupala, in s skrivnostnim smehljajem na ustnicah veselo šepetala:

„Sedaj pa preneha, dobro vem, da preneha. Ko bi le bilo mogoče, Hlevinskega kako pregovoriti. . . in vse bi bilo zopet dobro. Nisem taka, da bi mu tako lahko verjela, a kakor gotovo je Bog nad menoj, sedaj preneha!“

A ravno sedaj je imela stopiti na vrhunec svoje Golgote. Ubiti pes je Mihalku težil vest ter odprl njegove prsi najpogubljivejšemu črvu — obupanju nad samim seboj.

Kolikorkrat je šel mimo cerkvenega zidu, kjer je tako hudo razžalil deklico, tolikokrat se ga je polastila nepremagljiva želja, da bi se vrnil v Šlomoovo krčmo. To željo je res zamoril za nekaj časa, a le na kratko. Bila je zima; dela ni imel. Tudi zabave ni imel nobene, kajti jedina spoštovana in poštena obitelj, katera ga je doslej z veseljem vzprejemala v svoji hiši, zaprla je vrata pred njim. Tudi poprejšnjega zaupanja in trdnosti ni imel več. Pričel je uvidevati, da se ga pridni delavci izogibajo in zidarski mojstri z zaničevanjem in preziranjem gledajo nanj. Bil je itak zelo častihlepen, a ta znamenja ljudskega zaničevanja bodla so ga grozno. Popolnoma je obupal sam nad seboj ter se zanemarjal; če je bil tudi trezen, hodil je v zamazani suknji in pohojenih, raztrganih čevljih. Hlevinskih ni nikdar pred nikomur, niti pred materjo, vzel v misli, in kadar je koga iz te obitelji srečal na cesti, šel je hitro mimo s povešenimi očmi. Samo Zofko je skušal ugledati od daleč, a tako, da bi ga ne opazila. Kadar jo je ugledal hitečo po ulici ali klečečo in molečo v cerkvi, uprli so se vanjo njegovi pogledi, polni žalosti, kot v barveno mavrico. Ko pa je uvidel, da bi ga mogla opaziti, zbežal je ter se skril, za vrati kake hiše ali v tem-

nem cerkvenem kotu. Zato pa vselej, kadar je bil pijan, ni govoril o ničemur drugem, nego o njej. Na ulicah, v kuhinji pri materi je kričal njeno ime, prisegajoč jej svojo ljubezen in grozeč se, da je nikomur ne dá, da jo vzame, da njenega očeta ubije ter njo vzame, ali pa njo ubije ter je nikomur ne dá. Zdelo se je, kot bi zajedno z žganjem pil misli na to devojko in žalost nad njeno izgubo, in dokler se mu opojna pijača ni razkadila iz glave, ni se mogel iznebiti te misli in tuge, kažoče se v obliki raznih izrazov in pretenj.

Sedaj je bila nazadnje njegova glava redkokrat prosta pijanosti in žganja. Ko ni bilo po leti prislužnega denarja, zahteval je od matere, naj mu dá svojega. Nekoč je uresničil davno grožnjo ter jej kovčeg razbil s sekiro; drugi pot, ko ga je hotela pomiriti, zgrabil jo je za lase ter tolkel od zadaj. Ko jo je tolkel, ni tožila, niti se branila, samo z zategnjenim, prosečim glasom je ponavljala: „Tiho, tiho, tiho!“ Skrbela je vsaj pred ljudmi prikriti, da jo tepe. Drugo jutro ali nekaj dnij potem, videla ga je ležati pred svojimi nogami, premagana od čuvstev in srečna. Iztreznivši se jej je pripovedoval, kaj je storil, vrgel se jej k nogam kot je bil dolg in širok, poljubljal jej noge ter v jedno mér ponavljal, da je sedaj v resnici vsega konec in da nič ne bode iz njega. A ona ga je objemala in tešila kot otroka, kuhala mu čaj in zadrževala, da je Bog usmiljen,.. On tega že ni več

verjel: ni več veroval, da bi bilo mogoče premagati hudobo, ki ga je bila oklenila. Mater poljubujoč in odpuščanja proseč je plakal kot stara baba ter za nekaj dnij zlezel za peč. Izmotavši se izza peči, pohajkoval je nekaj časa po mestu, ali pa se valjal po kuhinji z mračnim obrazom in skrčeno postavo.... potem je zopet izginil in vrnivši se zahteval od matere denarja... denarja...

Odkod naj bi vzela toliko denarja, kot ga je sedaj zahteval od nje? Ven in ven proseče šepetajoč: tiho! tiho, sinko tiho! dajala mu je vse, kar je prislužila in karkoli je kedaj dobila od koga, tako da je na konci zime mesto čevljev, katerih že ni imela za kaj kupiti, nosila raztrgane copate in je na njeni postelji mesto pernic, ki so se še pred kratkim časom dvigale na njej, ostala samo s senom natlačena vreča, za odejo pa je imela luknjasto ruto. Grozna je bila sedaj videti: Zeló se je sključila ter postala okorna in nekamo surova, podobna trdokornemu in zaspano gibajočemu se steburu. Redko počesani in naglo siveči lasje so pod obledelim robcem neredno padali čez nagubano čelo, upadlo lice in goli, koščeni tilnik. V tem stanu, z razmršenimi lasmi, v spodaj blatnasti spodnjici, v raztrganih copatah in razcapani jopi, ki je visela na njej kot na vešalah, bila je res sama podobna pijanki. Imela bi tudi podobo grde čarovnice, da ni bilo tistih njenih očij, katere so izpod stisnjenih obrvij gledale v svet z brezkončno

žalostjo, in da ni bilo tistega lomljenja z rokami, ki je bilo tako silno, da so pokali členki v njih, in katero je razodevalo boj z notranjimi obupnimi kriki. A ona jih ni dajala od sebe in se nikdar proti nikomur ni z najmanjšo besedo ni pritožila zaradi sina. Ni ga več zagovarjala z izmišljenimi povestimi o palačah in sorodnikih, a tudi krivega ga ni delala. Molčala je kot grob.

VI.

Prišla je pomlad. Ko je nekaj dnij prečepel za pečjó, rekel je Mihael materi:

„Dela pojdem iskat“.

„Idi, sinko, idi, naj ti pomaga sam Bog nebeški“.

Sedaj mu že ni imela s čim skrbeti za novo obleko in z žalostjo, združeno sramom, mu je sledila z očmi, ko je stopil na ulico, oblečen skoro v cunje. Suknjo je imel na sebi zamazano, čepico grdo in čevlje takó raztrgane, da so mu malone padli z nog. Šel je, oglasil se je pri dveh mojstrih, a dela ni dobil. Jeden mojster ga naravnost ni hotel vzprejeti, izgovarjajoč se, da ima že dovolj delavcev; z drugim se ni pogodil, ker se mu je zdelo, da je ž njim ravnal zaničljivo. Drugo jutro je šel zopet v mesto rekoč, da pojde še k tretjemu mojstru. A Romanka je vedela, da ga tudi tretji ne vzprejme za delavca. Po celi dan je bila

nad neko stvarjo globoko zamišljena in videti je bilo, da v glavi kuje neke naklepe. Pripravljala je grozen obed; mesto soli je vsipala v jedila sladkorja in narobe. Kako pa je sedaj mogla misliti na ukus juhe in omake! Čudila se je skoro, kako morejo ljudje skrbeti za take stvari. Po cele dni ni ničesar dejala v usta, samo premišljevala je z obrazom, z rdečimi lisami pokritim, in nekaj kuhala v glavi.

Ko se je zmračilo, vrgla je preko glave ruto ter bežala v mesto. Hitela je proti hiši Hlevinskih, a ko se je ustavila pred njihovimi vrati, pričele so se jej noge takó tresti, da se je morala usesti na leseno klop, ki je bila tam postavljena za nočnega čuvaja. Sedela je nekaj časa, potem pa vstala ter šla na dvorišče. Zadaj na dvorišču je stalo nizko, a dokaj veliko leseno poslopje, katero je Hlevinski oddajal raznim gostacem, kar mu je dajalo izdatne dohodke. Sami so prebivali v drugi majhni hiši, katerej so bile nasproti drvarnice in hlevi z držečim se jih drugim, tudi nekemu v najem danim poslopjem. Na dvorišču je bilo baš nekaj obitelji; pripraven vrt in lepó pobarvana vrata so je ločila od mestne ulice, ki ni bila baš jedna izmej poglavitnih, a je bila dosti ljudnata in često so po njej ropotala kolesa mimo vozečih drožek.

Bivalna soba Hlevinskega je bila opravljena z divanom in naslonjači, ki so stali v vrsti ob jedni steni, ob drugi pa z likano skrinjo za perilo, pokrito s

ceneno drobnjavo, izmej katere sta moleli dve stearinovi sveči v posrebrenih svečnikih. Mežlana sta zagrinjala so visela na dveh ne velikih oknih, zastavljenih z zelenimi cveticami, a stene so pokrivali rdeči papirnati okraski. Tla so bila rdeče pobarvana in jako čista. Pred divanom na mizi, na katerem je kipel samovar, gorela je svetilnica in okrog je cela obitelj mojstrova pila čaj, jedoč pri tem ržen kruh s surovim maslom in prekajeno klobaso. Hišni gospodar brez suknje, v telovniku in rokavih barvaste srajce je iztegnjen ležal na divanu. Mojsterica je stala pri samovaru. Jedna starejših deklic je s čajem napajala najmlajšega bratca, druga se je nagibala čez neko šivanje. Dečka v gimnazijski obleki sta sedela očetu na obeh straneh ter používala velike deleže. Zofka je držala v naročju malo sestrico, ki je imela na kolnih veliko mačko. Videti je bilo torej blagostanje, zadovoljnost in ugodnost v tej skromni sobi, ki je bila zajedno jedilnica. Skozi okna, ki še niso bila zaprta z oknicami, videlo se je na dvorišče, zeleneče že marčne trave, po kateri se je razlival sijaj izhajajoče lune.

A razven oseb, ki so v mnogobrojnem krogu obkroževali mizo s samovarom in svetilnico, nahajala se je v sobi še neka žena, prav za prav samo njena senca, mirna in tiha, stoječ oddaljena od svetlobe pri peči. Druge čase, kadar je prišla v ta čas, vzprejela jo je gospa mojsterica prijazno

kimaje z glavo, gospod mojster pa se je pričel malo neotesano, a prisrčno šaliti z njo. Otroci so žvrgoleli kot senice in Zofka jo je objemala okrog vratu in poljubovala na lice. Pozvali so jo k mizi in postregli jej s čajem, a ona je ponosno in hvaležno pričela pripovedati ter se smejati iz vsega srečnega srca. — Sedaj se je jedva drznila nekaj korarov od vrat. Nikdo je ni opomnil, naj stopi naprej. Obstala je pri peči in tiho izpregovorila :

„Hvaljen bodi Jezus Kristus...“

Vsi so odgovorili : „na veke amen!“ in od daleč na lahko pokimali z glavami. Hlevinski, iztegnjen na divanu, se je pomračil ter dejal :

„Kaj pa bi radi?“

Tiho je z mirnim in prosečim glasom povedala svojo prošnjo in vkljub temu, da je mojster, nevsečno nabravši usta, takoj odgovoril na kratko in odrekaje, vender ni odšla.

Stala je kot k tlom prirastla ter z očmi begala po sobi. Ta soba je danes v njej vzbujala večje dopadenje nego li sicer. „Tu je obilnost“, mislila si je, „tu je zadovoljnost, tu je raj! In jaz sem mislila, da bode tudi on jedenkrat imel tak dom in tako obilnost in kdo vé kaj še vse.“

Usta se jej naberó na jok ; tiho lomí z rokama ter prične zopet počasi in težko :

„Gospod ! usmilite se , nikdo mu ne dá dela !“

„Naj ga vrag vzame!“ zakolne mojster, „kaj to meni mari? Jaz ga nočem poznati!“

V sobi je vladal težak molk. Vsem je prisotnost Romankina prouzročevala nekako zadrego, a nikdo ni hotel razžaliti uboge žene. Stojč ne-premično je zopet z očmi krožila po sobi.

„Moj Bog“, mislila si je, „nekateri imajo na svetu tako, a drugi drugače... Meni se je zdelo, da bodem tudi jaz ž njim skupaj živela v takem domu...“

In zopet je izpregovorila :

„Gospod! Ko bi njegov oče sedaj vstal iz groba, legel bi zopet nazaj v rakvo.“

Nikdo ne odgovori. Mojster je neusmiljeno vlekel za svojo sreberno verižico, mojsterica je na glas dihala, jedna izmej deklic je dvignila glavo od dela ter po strani pogledala ženo. Učenca pripeči sta široko odpirala okrogle oči, Zofka pa je še bolj povabila glavo ter skrila čelo v prašni dlaki mačkini.

Žena prične znova :

„Gospod! ako pa vse to konča? Neha piti... kakor gotovo je Bog nad menoj, neha. Nisem taka, da bi mu skratka verjela, a vem, da sedaj neha. Ko bi le pri vas dobil dela; on vas zelo spoštuje, a sramuje se... Tak delavec... umislite se!“

Tak delavec! To je bila Hlevinskega slabost. To je res, dober delavec! Sedaj je še hujše vle-

kel za verižico ter si z roko mršil lase na glavi. Hlevinska mu veli poluglasno:

„Ako si ne bode lastil Zofke, bi bilo morebiti mogoče...“

A ta hip Zofka vstane z naslonjača, odloži sestrico in mačko iz naročja ter z obrazom, od solz zalitim, pade pred očeta na kolena. Poljubujoč mu roke in kolena, izpregovori z glasom, od plakanja pretrgovanim:

„Očka! usmilite se! Gotovo se poboljša... očka; kruto bi bilo, ko bi bil na tak način uničen... Gotovo se poboljša, očka! Dovolj mu priti k nam... samo poskusi...“

Deklica od joka ni mogla govoriti. Bila je ljubljenska cele obitelji. Njenih solza nikdo ni mogel mirno gledati. Starši sestri dvigneta glavi ter pogledata očeta. Mojsterica vščipne v roko jednega gimnazijcev, ljubljenca očetovega.

„No, Hinko, prosi očeta!“... in sama je nalivala čašo čaja, da ga dá tej nesrečnici... materi...

„Očka“, pravi s srebrnim glasom dvanajstletni učenec, „si li mari Bog, da bi mogel vedeti, ali se kdo poboljša ali ne? In kaj bo to, če boš ti kriv, ako bo uničen? Kaj? In Zofka...?“

In še ta! Najvažnejše je bilo, da je Zofka plakala in da je bil ta malovrednej tako dober za delo. Hinko je imel prav. Brez dvojbe je bil on prvi mladec v svojem okrožju. Je-li mari on Bog, da bi mogel vedeti, kaj bo iz koga?

Mojster dvigne glavo, hčerko pritisne na prsi ter se že z mnogo prijaznejšim pogledom ozre na ženo, stoječo pri peči. Zamišljen je še bil in ničesar ni govoril, a iz načina, kako je gladil brado, bilo je mogoče spoznati, da so ga premagovala čustva.

Najedenkrat vsi planejo s sedežev in mojsterica zakriči: „Jezus Marija!“ in mojster vstane z besedami: „Kaj je to?“ Zofka skoči po koncu z obličjem bledim kot stena, in žena, stoječa pri peči, se je tresla od nog do glave, zgrabila se za glavo ter bežala iz sobe.

Uzrok temu splošnemu preplašenju je bil silen tresk stekla v oknu, razbitega od kamena, ki je padel v sredo sobe. Na to začne na dvorišču klicati surov in hripav glas:

„Dajte mi Zofko! slišite, vi. . .“

In iz ust človeka v raztrgani obleki, ki se je opotekal po dvorišču, in na mojstra in njegovo obitelj se je usula toča zaničljivih krčemskih izrazov.

„Ker jo imam rad“, kričal je dalje, „ne smete je skrivati pred mano. Jaz sem tak gospod kot drugi! Dekle vzamem, in vsega bo konec, kdor pa se mi bo ustavljal, tega ubijem, tako-le!. . .“

Po zadnjih besedah zažene drugi kamen v okno in drugo steklo se razletí s treskom.

„Zofka!“ vpil je pijanec, „pojdi sem k meni! Jaz sem tvoj in ti si moja! Ako ne pojdeš, potolčem vsa okna, vrata vlomim, očeta in mater tvojo ubijem in tebe vzamem!“

In zopet kamen razdrobi steklo. V mojstrovih hiši je strah postal nepopisljiv.

Zofko sta sestri odvedli v sobo, ki je bila najbolj oddaljena od dvorišča, ter stali okrog nje, služkinja in otroci so plakali, mojster, oborožen z železno grebljo od peči, je sopihal k vratom. Silno sopeča in ihteča žena pa ga zadrži:

„Ubije te s kamenom, ali pa ti njega s tem železom, in v ječo prideš!“ kričala je ter objemala moža.

Hinko je skozi okno skočil na vrt ter tekkel po stražnike.

Na dvorišču se je zbirala čedalje večja tolpa ljudij. Iz glavnega in sosednjega poslopja so se stekali in z ulice gledali na prizorišče, kjer je vsako podrobnost razločno razsvetljevala mesečina. Visok človek v raztrgani obleki in brez čepice, z razmršenimi črnimi lasmi se je opotekal tamkaj, kričeč, zmerjajoč in v jedno mér nekaj govoreč o nekem dekletu in tam pa tam v okna metajoč kamene, ki jih je jemal iz žepov suknjinih. Dva stražnika s sabljami ob strani sta skušala se ga polastiti, a on se jima je upiral z nenavadno močjo. Suval ju je od sebe s komolci, slepil z udarci v obraz in odrival ženo, plazečo se mu pri nogah. Bila je to Romanka, katera mu je grozno tožeč padla k nogam.

„Mihalek, sinko! usmili se mene nesrečnice! Pojdi odtod, pojdi, pojdi odtod!“

In objemala mu je kolena. Mihalek se je opotekal po dvorišču na vse strani in ona se je po kolenih plazila za njim, vlekla ga je za noge in roke dvigujoč proti njemu zaklinjala ga na Boga in prah rajnkega očeta, naj neha kričati in okna pobijati ter ide odtod, kamorkoli, samo odtod!...

„Tiho, tiho, tiho! o moj Bog, moj Bog, tiho, sinko, tiho!“ stokala je že brez sape.

Jeden stražnik, katerega je bila pijančeva pest vrgla ob tla, pobiral se je težko od tal, ko se pred vrati ustavi voz. Ljudje se razmaknejo in na dvorišče stopi naglo a važno človek v vojaški opravi.

„Policijski komisar! gospod komisar!“ zašepetajo med ljudmi.

Peljajoč se po ulici, opazil je tolpo ljudi, slišal kričanje in zmerjanje, skočil z voza in sedaj, ko je videl pobita okna, svoja dva podložnika pa boreča se z nekim človekom in ženo, tarnaje po kolenih plazečo se po dvorišču, zaklical je z močnim glasom, kažoč na razsajalca:

„Zvežite ga!“

„Kaj?“ zakriči pijanec, bijoč z rokami in opotekajoč se, „da bi mene zvezali? Tega ne učkaš, ti...“

Romanka se dvigne od tal ter ga skuša objeti z rokama.

„Sinko, ne ustavljalj se!“ stoka; „sinko, za pet ran Kristusovih, molči! To je general, ali čuješ? Sam gospod general!“

A kakor da bi olja vtil v ogenj. Vselej, kadar je bil pijan, je pretil, kako mu pokaže svoje pesti, če mu sam general zastopi cesto. Sedaj je bil naposled uverjen, da je ta general prišel po njegovo Zofko.

„Poberi se!“ zakričal je besno ter roko potegnil iz žepa. Še jeden kamen je zažvižgal po zraku in ta hip je zadel, ne okna, marveč ramo visokega in svojo uradno dolžnost izvršujočega dostojanstvenika. Nekaj minut potem sta mu bili zvezani roki in cela tolpa stražnikov ga je peljala na policijo.

Minila je komaj jedna ura, ko so zvezanega v mesečini peljali v mestno ječo po ulicah. Pri zaslišanju, ki se je vršilo pri policijskem uradu, je razumel, kaj je bil storil, kaj ga je čakalo, in iztreznil se je popolnoma.

Pred uходом v ječo se je pri vratih obrnil ter z dolgim, žalostnim pogledom ozrl se na ženo, katera je v ruti na tilnik spuščeni razoglava molčala kot grob, spremljajoč ga skozi celo mesto za tolpo peljajočih ga stražnikov. Pogledal jo je, pokimal z glavo in sedaj že miren kot jagnje šel v ječo; ona pa se je vrgla na težka, z železom škripajoča vrata, ki so se bila zaprla za njim, s takim tulečim jokom, da je tudi stražniki, ki so ostali na ulici, prevzeti od žalosti, dolgo niso mogli odtrgati od njih.

Nekaj mesecev potem so Mihalka na podlagi

dotičnih pravnih članov zaradi javne sramote, storjene visokemu uradniku, obsodili na pet let ječe.

Ko pa je minilo teh pet let, ni se vrnil več v Ongrad. Kaj se je zgodilo ž njim? To ni znano. Bržkone ga je popolnoma požrl mestni volk.

VII.

Ne dolgo potem sem videla Romanko še jedenkrat. Sedela je na cerkveni klopi na tleh od opeke z rdečimi petami, ki so gledale iz cunj, s katerimi so bile ovite njene noge. Velika palica jej je ležala pri nogah. Bila je oblečena v cape in popolnoma je bila podobna drugim starim beračicam, ki so navadno tam posedale. Le s tem se je ločila od njih, da so njene oči izpod belih, nanje padajočih las, gledale kot dve krvavi rani. Izžgal jih je kuhinjski ogenj in izjedle jih solze.

Glej, glej! Kako daleč je ostala za njo tista pot, po kateri se je peljala v zimski čas, ko je solnce svetilo, zvonček žvenkljal, ko so konji po snegu ležali čah-čah, čah-čah in se je mož, kot mlad hrast stoječ na sanéh, obračal k njej skrbno govoreč: „Evica! ali ti ni mraz?!“

Dodatek uredništva. — Povest „Stara Romanka“ je jasna in krasna slika iz življenja ne le poljskega naroda, marveč, rekli bi, slika iz življenja vseh narodov na svetu. „Stara Romanka“ je mati, kakoršnih je, žal, veliko preveč; njena slepa ljubezen do jedinega sina Mihalka bila je poguba za oba. Mihalek je bil njeno edino veselje, edina tolažba na svetu, edina nada na boljšo prihodnost, katero si je prijetno slikala v jako živih barvah, kajti v slepi ljubezni do svojega edinca si ni mogla niti misliti, da njen Mihalek ne bo kedaj še velik gospod, pri katerem se bo tudi njej dobro godilo.

Taka materina ljubezen je bila usodepolna za Mihalka. Že s početka je bil slabo vzgojen, kajti mati mu je dala vsega, česar je želel; rasel je brez prave vzgoje, ki zahteva včasih tudi ostre besede, resnega svarila in tudi kazni. In ko je sin odrasel, ko je začel pijančevati, ni znala porabiti svoje materine pravice in dolžnosti, pač pa je iz napačne sramožljivosti skušala vse prikrivati pred sosedi in znanci. Mihalek se je naposled takó privadil pijančevanju, da ga ni mogel več opustiti. Tudi on je zašel med tiste nesrečneže, o katerih govori slovenski narodni pregovor: „Pijanec se spreobrne, kedar se v jamo zvrne“. — Mihalek je vedel, kaj ga čaka, ako bo pameten, trezen in delaven. Zofka Hlevinska ga je rada videla, kakor on njo: dà, celó ljubila ga je, samó to jo je ža-

lilo, ker se je že večkrat opil. On ji zapriseže, da bo zanaprej ves drugačen in da se nikoli več ne opije. Tudi mojster Hlevinski bi ne bil nasproten takej zvezi, ako bo Mihalek pameten. Cela rodbina je rada videla, da prihaja Mihalek v hišo. — Toda žganje je dobilo že preveč moči nanj, zopet je zašel v krčmo, popijal celo noč in drugo jutro napravil Zofki in celi rodbini Hlevinski veliko sramoto pred vsemi ljudmi, ki so vreli iz cerkve. (Str. 65.) — Mihalek se je začel kesati; trdno je sklenil, poboljšati se. Zofka ga ni še povsem pozabila, rodbina Hlevinska mu je že vse odpustila in v trenutju, ko mu je tudi oče Hlevinski odpiral srcé, je zopet pijani Mihalek povsem pokopal svojo srečo (str. 84.); zaprli so ga na več let v ječo, a kakó je končal življenje, ni znano. Stara Romanka, ki ni mogla več delati, morala je beračiti, da se je preživela. Vsemu temu jo bila kriva njena slepa ljubezen do edinega sina Mihalka!

Sloveča pisateljica nam je torej hotela pokazati s povestijo „Stara Romanka“, kakó škodljiva je slepa ljubezen do otrok in kam privede človeka pijančevanje. Ta namen je dosegla v polni meri. Povest treba je čitati pazljivo, kajti dejanja, ki bi vzbujalo čitalčevo radovednost, ni mnogo; zato je pa uprav klasično slikana Romanka, njene navade in napake. Zaradi tega ta povest ne bo ugajala tistim čitateljem, ki le površno beró in hlepé po berilu, ki draži živce, vzbuja radovednost in ki

končà bodisi s tragiškimi prizori ali pa da se dejanje razplete v polno zadovoljnost oseb.

Pri gospé Elizi Orzeszkovi.

Cenjenih čitateljev krasne povesti „Stara Romanika“ ne moremo boljše seznaniti ž nje pisateljico, kakor da priobčimo, kar piše o njej dr. Henrik Monatt, katerega je doletela čast, da ga je na Dunaju vsprejela.

Evo, kaj piše o njej izborni kritik:

„Gospa Eliza Orzeszkova vsprejema od 6. do 8. ure zvečer“ — povedal mi je jeden mojih prijateljev — „požuriti se morate, ker v soboto vzprejema zadnji dan“.

Trebalo je torej hiteti, kajti to poročilo sem dobil v petek zvečer — dosti časa mi ni več preostajalo, ako sem hotel osebno spoznati slovečo poljsko pisateljico.

Romal sem tedaj zadnji trenutek v „Hôtel de France“ na Schottenringu, ki je bil nekaj dnij božja pot vseh na Dunaju živečih Poljakov, — in videl sem slavljenjo pisateljico — ne samo pisateljico, marveč največjo sedaj živečo ženo poljsko. Videl sem majhno, slabotno osebo, opravljeno s skoro samostansko skromnostjo, glavo s predčasno

osivelimi, sreberno leskečimi se lasmi, iz katere sta dve veliki svetli očesi čudovitega sijaja izpod velikega, lahno vzbočenega čela človeka gledali sedaj vprašaje, sedaj vnemaje in vzpodbujaje, ali pa pritrjevaje in določevaje, dve očesi, iz katerih odseva duša, polna najmehkejše ubranosti, žareča cel svet ljubezni, sočutja s slehernim človeškim jadom, ponosa nad sleherni pridobitvijo duševnega in društvenega napredka.

To ni nikaka pasivna nprav, kakoršnih je dosti tudi mej pisateljjuočimi ženami! Okolo kotov njenih nekamo širokih ust giblje se poteza tihe odločnosti, ki čestokrat odkriva, da v tem slabotnem telesu biva duh, prevelik, da bi se izčrpoval samo v poklicu še tako znamenite pisateljice. Eliza Orzeszkova pa je tudi več, nego to. Vse njeno življenje je boj za slabotnike, za gineče, za preganjance in zapeljance — in njeno pero je pravo pravcato orožje v tem boju.

Pred več leti, ko sem prvič čital jedno njenih povestij, naletel sem na nedostatnost umetniške razpeljave — in to nedostatnost sem čutil tudi pozneje, če prav čedalje slabeje.

Eliza Orzeszkova sploh ni nameravala, negovati umetnost zaradi umetnosti; svoj pesniški veleum je podredila zahtevam svoje dežele; lotila se je vseh časovnih vprašanj: vprašanja ljudske omike, gospodarskega propada poljskega veleposestva, ženske emancipacije, židovske narodnosti in njenega

razmerja z deželo, ustvarila je tipe po resnici in druge po globokih srčnih željah svojih, postavila je te kot svarilne vzglede, druge kot modele za družbo.

Tako je na primer v „Chamu“ ribič na Nè-menu, Pavel Kobuckyi, idealizovan „mož izmej naroda“, s srcem, ki ne pozná izdaje ter se topi v usmiljenju in ljubezni; nasprotno je njegova žena Franka, katere reši najglobokejšega padca, po mestni lahkomišelnosti popačena žensčina, ki sicer ni posem vbrez dobrih nagonov, a nima več moči, ustavlja se zapeljivostim strasti. Takó v „Meir Ezo-four'ez-u“ poleg naslovnega junaka, ki zastopa bodočnost, nastopa mračni fanatik Todros, sovražnik slehernega napredka, utelesena nesreča židovskega naroda. Jednaka protivja nahajamo v „Izgubljenču“, v „Strahovih“ itd.

Eliza Orzeszkova je čutila svojo velikost v razširjevanju novih pojmov o dolžnostih in nalogah srednjega stanú, tako v lastnem krogu, kot v svojem razmerju s kmetiškim ljudstvom, ona je bila in je nositeljica svetlobe mračnim masam, prerokinja, ki oznanjuje bližajoči se dan. Ona nikdar ni pisala fantazij, ni sanjarila, njene povzrojene slike nikdar niso nedoseženi vzgledi, o kojih pogledu preneha vsako prizadevanje, posnemati jih! Zdrav realizem, ljubezen, katera, naj še tako prisrčna, nikdar ni brez varne podlage pametnega krmila, preveva njena dela.

Kajti ni jih pisala samo genijalna pisateljica, marveč vélika človekoljuba žena, ki je z vsakim delom hotela nekaj opraviti. A pisateljčin genij je čedalje mogočnejše razvijal svoja krila. Iz novelističkih objavljenj, iz skozi in skozi tendencijoznih romanov postali so umetni izdelki. Pričarati silne postave in vsaki posebej podeliti poseben jezik, redki dar, gledati vse dražesti prirode in slikati jih z mojsterskimi potezami, z bistrim pogledom prodirati v globočine človeških duš in v kali osvojiti si vsako utrpanje, vsak čutni pojav — vse te redke darí so se krepile, množile od leta do leta. Z romanom „Nad Niemnem“ dosegla je pesnica vrhunec svojega stvarjenja. Le malo je proizvodov v sedanjem romanskem slovstvu, ki bi se mogli meriti s tem epom v prozi.

In vendar izgine lovorjev venec pesničin, šumno odobravanje občudovalcev njega veleuna poleg skromne meščanske krone dobrotničine, poleg blagoslavljanj tisočin, katere se jej imajo zahvaliti za življenje in zdravje.

Ko je leta 1885. požar uničil mesto Grodno, bilo se je pred vsem zahvaliti inicijativi Elize Orzeszkove, da se je nabralo 180.000 rubljev za žrtve vse uničujoče prvine. Pisateljica je takrat izgubila do malega vse imetje svoje, preselila se je v novo stanovanje, a tudi to je pogorelo, kajti ogenj je divjal dalje, in naposled je našla zavetja pri svojih prijateljih.

A ni se ozirala na svoje zdravje in na nadaljno življenje svoje, tudi na to ni hotela misliti, da bi ostavila Grodno — ostala je na mestu ter noč in dan pisala pisma in telegrame uredništvom in prijateljem, proseč jih pomoči stradajočim in ubožanim prebivalcem. Njeni v časnikih objavljeni popisi prodrli so celó v Sibirijo. Iz Jakucka, in Suhum Kale, od Kavkaza in iz južne Rusije, iz Ukrajine in Podolije so dohajale podpore. Židje iz Odese, seljaki, dá, celó mali otroci so pošiljali svoja prihranila slavljeni pisateljici — saj je že davno njeno ime postalo bandero, pod kojega znamenjem so vsi ubožci in od sreče pozabljeni sanjali o rešitvi in zmagi svoji!

Vsega tega, velikega dela tega velikega življenja sem se spomnil, ko sem zrl v jasne, tihe oči gospé Orzeszkove ter jej nekamo nesigurno povedal svoje ime in namen svojega obiska.

Kmalu se je mej nama vnel živahen razgovor. Gospa Orzeszkova govori nenavadno lahko in kar nič učenjaški; njene sodbe so kratke in jasne, ona ne razpravlja. Ona povprašuje in če jej nisi odgovoril po njenih mislih, takoj ti pové nasprotno mnenje svoje.

Do tu češki kritik. Nadaljnji njiju razgovor se je sukal o poljski in češki književnosti; posebno laskavo se je slopeča pisateljica izrazila o prvem češkem pesniku Jaroslavu Vrchlickem, ki jej je zvezek svojih poezij, „Freske in gobeline“, posvetil z

besedami: „Hluboký a dávný ctitel posilá s pozdravy obdivu i oddanosti“.

Trdno smo uverjeni, da se bode, kakor bratom Čehom, ki imajo prevedenih že okrog 20 zvezkov njenih del, ljubezniva ta pisateljica omilila tudi Slovencem, katere hočemo sčasoma seznaniti še z drugimi njenimi spisi.

Prelagatelj.

На свети вечер.

(*Na svetì večer*)

S. Gregorčič,

Под горо гре деклетце младо,
Ко свет обхаја свето ноч,
Спознало би в потоку радо,
Кај вишња јеј намења моч

На валих лунин свит трепече,
Трепече в дэклици срце,
Желече па ин копрнече,
Очесци впре на дно водé.

Ин глеј, из дна валóв поздрави
Јо знан, красán ин љуб образ,
Ки јеј з насмехом сладким прави,
Да ту је њију здружбе час!

К потоку влече туди мене,
Ко свето ноч прославља свет,
Там морда тема се разжене,
Ки в њó небá је склеп одét.

Принагнил бодем се над водо,
Прислушкал, кај бо вал шумљал;
Не своје, náрода ослодо
В пророчних валих бом искал.

Кдај слично моје бо домовје?
Решитве њему ле ше ни?
Кај ми разкрило бош, валовје?
Надја срце се ин — боји!

Slovanska knjižnica

izhaja v „Goriški tiskarni“ A. Gabršček v Gorici vsakih 14 dnuj v snopičih od 3 do 5 pol. Cena posamičnemu snopiču je 12 kr., za naročnike pa po 10 kr. Naročnino je pošiljati naprej in če le mogoče najmanj za 10 snopičev skupaj.

Doslej so izšli sledeči snopiči:

Snopič 1. obsega na 80. str. zgodovinsko povest „Ratmir“; češki spisal Jan Vávra, poslovenil Petrovič. Dodan je zgodovinski spis o dobi, ko se je vršila ta povest.

Snopič 2. Stranij 64. I „Pojdimo za Njim“, povest. II „Angelj“, slika iz poljskega življenja. Spisal Henrik Sienkiewicz, prvo poslovenil Petrovič, drugo † Fran Gestrin. — III. Dodana je krasna hrvaška pesem „Stanku Vrazu“, spjevalo August Šenoa.

Snopič 3. Stranij 68. I „Slučajno“, povest; ruski spisal P. N. Polevoj. Poslovenil J. Kogej.

II. „Amerikanci“, povest; spisal I. I. Jasinski, poslovenil J. Kogej. — Dodan je spisek o pisatelju Polevem.

Snopič 4. „Protivja“, povest iz slovaškega življenja; spisala Ljudmila Podjavorinská, poslovenil Anonym. — Dodatek o Slovakah in pisateljici. — Azbuka za Slovence, Srbe in Ruse. — Gregorčičevi pesmi „Domovini“ in „Pri mrtvaškem odru“ v azbuki.

5. Snopič. I. „Cesarja je bil šel gledat“. Humoreska. — II. „Pravda“. Humoreska. — III. „Prevžitkar“. Povest. Vse tri iz lužiškega jezika poslovenil Simon Gregorčič ml. — IV. Članek: „O baltiških Slovanih in Lužičanih“. Spisal Simon Gregorčič ml.

Snopič 6. in 7. — I. „Stara Romanka“. Povest. Poljski spisala E. Orzeszkova; preložil Vekoslav Benkovič.

Šesti in sedmi snopič obsegata po tri tiskane pole, ker so poprejšnji obsegali dve poli ali 32 stranij nad povprečno velikost. — Umevno je, da je težko urejati gradivo takó, da bi bili vsi snopiči enako veliki; zató so jedni večji in drugi manjši, celo leto pa se vse poravná, kakor se godi pri vseh enakih književnih podjetjih.

Goriška tiskarna“

A. Gabršček.

